

Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta

Šoštarko, Jelena

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:487536>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

JELENA ŠOŠTARKO

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ RODITELJSKOG ODGOJA NA
RAZVOJ DJETETA**

Zagreb, lipanj 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE
Središnjica u Zagrebu

PREDMET: Problemi u ponašanju djece

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Jelena Šoštarko

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Siniša Opić

Zagreb, lipanj 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
Diplomirani sveučilišni studij
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

DIPLOMSKI RAD

Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta

Ime i prezime pristupnice: Jelena Šoštarko, univ. bacc. praesc. educ.

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Siniša Opić

Komisija:

Datum obrane diplomskoga rada: 15. lipnja 2016.

Ukupna ocjena:

Zagreb, lipanj 2016.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD.....	1
2. DIJETE.....	3
2.1. Osnovni razvoj svakog djeteta.....	3
2.1.1. Razvoj motorike.....	4
2.1.2. Razvoj spoznaje.....	6
2.1.3. Razvoj govora.....	7
2.1.4. Socioemocionalni razvoj.....	9
2.1.4.1. Emocionalni razvoj.....	9
2.1.4.2. Socijalni razvoj.....	12
3. OBITELJ KAO TEMELJ ODGOJA.....	13
3.1. Funkcija obitelji.....	15
3.2. Vrste obitelji.....	17
3.2.1. Moderne i postmoderne obitelji.....	17
3.2.1.1. Suvremena obitelj i tipologija.....	19
3.2.2. Funkcionalne i disfunkcionalne obitelji.....	20
3.2.2.1. Zdrava obitelj u cjelokupnom razvoju djeteta.....	22
4. ODGOJ.....	23
4.1. Što je odgoj.....	23
4.1.1. Odgoj u užem i širem značenju.....	24

4.1.2. Odgoj u odnosu sa srodnim pojmovima.....	24
4.2. Obiteljski odgoj.....	26
4.2.1. Ciljevi i zadaci obiteljskog odgoja.....	27
5. RODITELJSTVO.....	29
5.1. Kompetencije roditelja u ulozi odgoja.....	30
5.2. Roditelji kao odgojitelji.....	32
5.3. Majčinstvo.....	33
5.4. Očinstvo.....	35
6. UTJECAJ RODITELJSTVA NA DIJETE.....	37
6.1. Roditeljski stilovi.....	37
6.1.1. Osobine i postupci roditelja koje utječu na razvoj djeteta.....	39
6.2. Posljedice i rezultati odgoja.....	41
6.2.1. Razmaženost.....	41
6.2.2 Agresivnost.....	43
6.2.3. Privrženost.....	45
6.2.4. Samopoštovanje i samopouzdanje.....	46
7. UTJECAJ PREDŠKOLSKJE USTANOVE NA RODITELJSTVO.....	48
7.1. Kompetencije odgojitelja.....	49
7.2. Suradnja odgojitelja i roditelja.....	50
8. ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA.....	54
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA.....	58
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA.....	60
IZJAVA O TRAJNOJ POHRANI I OBJAVI RADA.....	61

UTJECAJ RODITELJSKOG ODGOJA NA RAZVOJ DJETETA

SAŽETAK

Obitelj je temelj djetetovog postojanja. Okolina u kojoj se nalazi, oblikovat će djetetov motorički, spoznajni, govorni i socioemocionalni razvoj.

Zbog spleta društvenih promjena obitelj je izgubila neke tradicionalne oblike, i od obitelji majke i oca, razvila je više vrsta struktura. Obitelj današnjeg doba naziva se moderna i postmoderna obitelj, koju čini suvremena obitelj koja može biti funkcionalna i disfunkcionalna. Funkcionalna obitelj je poželjna obitelj jer njeni čimbenici kod djeteta potiču zdrav i kvalitetan razvoj.

Ukoliko se roditelji odluče za širenje svoje obitelji, njihova glavna zadaća je dati djetetu pravilan odgoj i razvoj. Taj odgoj se gleda u užem značenju kao usmjerenost na njegovanje i oblikovanje osobnosti djeteta, a u širem značenju obuhvaća djelovanje na sve sfere razvoja djeteta, te isto tako u odnosu na srodne pojmove koji s njime imaju poveznicu.

Obitelj je ta koja kod djeteta razvija stavove moralnog, intelektualnog, tjelesnog, estetskog i radnog odgoja i o njoj ovisi kako će dijete shvaćati sebe i svijet oko sebe.

Roditeljstvo je najvažnija uloga u životu. Da bi roditelj bio dobar, potrebne su mu kompetencije koje gradi svakim danom, kroz razgovore, informiranje i osobno usavršavanje. Isto tako se shvaća kao najvažnija životna uloga u kojoj su majka i otac primarni odgojitelji. Njihove različite uloge i njihova zajednička uključenost u odgoj primarno djeluju na cjelovit razvoj djeteta.

Kakav će biti odgoj i kakve posljedice će donijeti, može se zaključiti kroz roditeljske stilove odgoja. Osobine i postupci roditelja na kojima se temeljio odgoj, bit će vidljivi kroz cjelokupno ponašanje djeteta koje se u grubo dijeli na četiri osnovna tipa: razmaženost, agresivnost, privrženost i samopouzdanje.

Da bi utjecaj roditeljskog odgoja bio kompetentan, potrebno je surađivati s predškolskom ustanovom, razvijati roditeljske kompetencije i spoznaje, učiti se. Najbolji rezultati sigurno će biti ukoliko su kompetencije roditelja i odgojitelja usklađene prema istom cilju za dijete. Uobičajeno je, i u praksi najčešće korišteno, izmjenjivanje roditeljskog i odgojiteljskog iskustva i prakse kroz roditeljske sastanke, individualne sastanke, radionice ili zajednička druženja.

Ključne riječi: dijete, obitelj, odgoj, roditeljstvo, odgojitelj, predškolska ustanova

THE INFLUENCE OF PARENTAL UPBRINGING ON A CHILD'S DEVELOPMENT

SUMMARY

Family is the base of a child's existence. The child's surrounding will shape its motoric, cognitive, speech and socio-emotional development.

Due to a combination of social changes, family has lost certain traditional forms, and from a mother-father family, it has developed several kinds of structures. The family of today is called modern and postmodern, consisting of a contemporary family which can be functional or dysfunctional. A functional family is a desirable family, because its factors encourage a healthy development of the child.

If parents decide to enlarge their family, their main task is to provide proper upbringing and development to the child. This upbringing is in a narrower sense seen as directionality towards nurturing and shaping of a child's personality, while in a broader sense it comprises the influences on all spheres of a child's development, and also in regards to the related concepts connected to it.

Family is the unit which develops the attitudes of moral, intellectual, physical, aesthetic and work upbringing in a child, and the way in which the child will perceive itself and the world around itself depends on the family.

Parenting is the most important role in life. For a parent to be good, he/she needs to have certain competencies which are built every day through conversations, informing and personal improvement. Parenting is also perceived as the most important life role where the mother and the father are primary caregivers. Their different roles and their joint inclusion in the upbringing primarily affect the child's overall development.

What the upbringing will be like and what results it will yield can be concluded from parenting styles. Parents' characteristics and practices on which the upbringing was based will be visible in the child's overall behaviour, which is roughly divided into four different types: spoiledness, aggressiveness, attachment and self-confidence.

For the parenting influence to be competent, it is necessary to cooperate with the preschool institution, develop parental competencies and knowledge, and to learn. The best results will surely happen if the parents' and educator's competencies are aligned towards the same goal for the child. The exchange of parents' and educator's experience and practice through parental meetings, individual meetings, workshops or mutual gatherings is usual and widely used in practice.

Key words: child, family, upbringing, parenthood, educator, preschool institution

1.UVOD

Razmišljajući o odgoju mojih roditelja, sa sigurnošću mogu reći da su se u zadnje vrijeme sve granice vezane uz odnose među ljudima pomaknule. Svakom zaljubljenom mladom paru osnivanje braka i obitelji bio je tada normalan korak, no danas, zbog okoline koju bih nazvala otrovnom, većina se prvo posvećuje „nekoj“ karijeri i tek tada pomišlja na osnivanje obitelji i na dijete. Zašto prvo karijera? Karijera donosi materijalnu sigurnost i egzistenciju koja omogućava stabilne uvjete za stvaranje obitelji, podizanje djeteta, a time i roditeljstvo. S obzirom na te pomaknute granice, roditelji su sve stariji i nemaju previše niti vremena niti strpljenja da bi djetetu pružili sve ono nematerijalno što su u prošlosti naši roditelji pružili nama, jer posao zaokuplja sve više njihov život. Bez posla nema novaca, a po razmišljanjima današnjih roditelja, bez novaca nema života. No upravo to dovodi do

pogrešaka u odgoju gledajući sa strane odgojitelja, jer zbog pomanjkanja vremena, nekoj djeci dopušta se sve da se dobije njihova naklonost. Neka djeca imaju razne poremećaje u ponašanju koje roditelji ne žele priznati i tu nastaje tema utjecaja roditelja na odgoj koji se sve više predaje predškolskim ustanovama.

Prvo i osnovno pravilo formiranja obitelji je brak, ljubav dvoje ljudi koji su si podrška, potpora i životni partneri u dobru i u zlu. Kada se sklopi brak, najčešće počinje planiranje roditeljstva. Često se bračni parovi bave mišlju hoće li biti dobri roditelji, hoće li moći pružiti sve svome djetetu. Mišljenja sam da nije potreban novac kako bi se dijete odgajalo u pozitivnim i dobrim uvjetima, već ljubav i zadovoljavanje osnovnih potreba svakog čovjeka, ponajprije djeteta. Razvoj djeteta zasigurno će ovisiti o međusobnim odnosima muža i žene. U zdravoj obitelji, dijete će osjetiti ljubav i sreću te će se tijekom djetinjstva razvijati u kvalitetnog čovjeka upijajući pozitivnu energiju koju je steklo od svojih roditelja i okoline. Njegov razvoj će ići u smjeru zadovoljenja njegovih osnovnih potreba, te ostalom psihofizičkom razvoju. Temelj zdravog odrastanja je zdrava obitelj od koje sve kreće.

Svako dijete formira svoju osobnost po onome s čime je svakodnevno u kontaktu i prema onima koji su oko njega. Može se reći da odgoj potječe iz obitelji, a predškolske ustanove su samo dio tog odgoja koje zajedno s roditeljima grade i osnažuju to maleno biće da se razvije u čovjeka.

Obiteljski odgoj se može opisati kao temelj na kojem se grade oblici tjelesnog, moralnog, radnog i estetskog razvoja. Obiteljski odgoj proizlazi iz roditeljstva i ovisi o načinu pristupanja i o kompetencijama samih roditelja, o tome koliko su spremni dati i koliko znaju. Važno je zajedno odlučivati i zajedno graditi. Predškolska ustanova i odgojitelji su, kao što je već navedeno, sporedna domena u kreiranju bića na temeljima koji dolaze od kuće. Roditelji su, u svakom slučaju, prvi i najvažniji odgojitelji svom djetetu. Njihov odnos prema njemu utječe na samo dijete, a njihove osobine i postupci odlučuju kako će teći njegov razvoj.

Suradnja roditelja i predškolske ustanove veoma je važna, jer smo svi mi zajedno kreatori budućeg odraslog čovjeka koji će svoje znanje prenositi na daljnje generacije i koji će nakon nas nastaviti živjeti u ovom svijetu. Veoma je važno da suradnja bude dvosmjerna i pozitivna kako bi ishod bio kvalitetan, pozitivan i zdrav.

U ovom diplomskom radu prikazat ću kako utjecaj roditeljskog odgoja utječe na razvoj djeteta, počevši od djeteta, obitelji, odgoja, te samog čina roditeljstva i njegovog utjecaja na razvoj djeteta, kao i utjecaja predškolske ustanove na roditeljstvo.

2. DIJETE

Dijete je temelj čovječanstva njime se grade i stvaraju nove generacije. Silić (2008) za predškolsko dijete kaže da u toj dobi ono stječe iskustva, razvija se i uči aktivno sudjelujući u raznim aktivnostima i situacijama. Smatra da se u današnje vrijeme djetetu mora omogućiti što prirodnije okruženje kako bi ono moglo odrastati na primjeren način kakav mu je potreban za pravilan razvoj. Nadalje, govori o suvremenom društvu koje pruža mnoge izazove i pomake u kvaliteti življenja koji mogu stvoriti i pozitivno i negativno gledište.

Zbog velikih promjena u odgoju s generacije u generaciju dolazi do sve veće razlike.

„Najupadljivija razlika između djece danas i prije pedeset godina možda je u tome što današnja djeca žive u uvjerenju da je njihovo pravo da budu djeca. Izražavaju svoje mišljenje i osjećaje, postavljaju pitanja, argumentiraju i očekuju da ih se shvaća ozbiljno kao da je riječ o nečemu što je samo po sebi razumljivo. Njihova samosvijest je znatno veća. No možda je još važnije to što je sve više djece koja se ne boje odraslih, a to je još u prošloj generaciji bila uobičajena stvar.“ (Jull, Jensen, 2002, str. 20)

2.1. Osnovni razvoj svakog djeteta

Prvih šest godina djetetova života su najintenzivnije razdoblje u razvoju ljubavi, pažnje, mentalnog i fizičkog stanja djeteta, dok psihički, socijalni i intelektualni razvoj pripadaju u procese koji traju cijeli život, no kako će se oni razvijati, ovisi o djetinjstvu. Kako će se dijete razviti i kakav će čovjek postati ovisi o razdoblju od samog začeća pa sve do šeste godine. Još u prenatalnoj fazi kod djeteta je začetak organa, rasta glave i živčanog tkiva. Zatim se tokom ostatka trudnoće razvijaju živčani, cirkulatorni i svi ostali tjelesni sistemi, dok se pred kraj u djetetu povećava mišićna napetost, razvoj senzornih i motoričkih organa i refleksa. Po ovome možemo zaključiti da se dijete još u majčinoj utrobi razvija u živo biće. Nakon poroda djetetu su za razvoj najvažnije potrebe ljubav, pažnja i sigurnost, a zatim motorika, spoznaja, govor i socioemocionalni razvoj, o kojima ću pisati u nastavku.

„Dijete u trenutku svojega rođenja i tijekom prvih godina života ne bi imalo gotovo nikakve šanse preživjeti kad bi njegovo preživljavanje ovisilo samo o njegovim instinktima i sposobnostima. Već pri rođenju njegovo ponašanje nije besciljno i neorganizirano. Ono raspolaže prirodnim ritmovima aktivnosti koji stvaraju obrasce spavanja i budnosti, hranjenja i kretanja. Od najranije dobi istražuje i nadzire svoju okolinu – gledanjem, sisanjem, plakanjem. Njegovo ponašanje ponajprije je usmjereno ka postizanju stanja potpunog zadovoljstva“ (Maleš, Milanović i Stričević, 2003, str. 105).

Prema autoricama Starc i Čudina Obradović (2004), optimalni uvjeti za razvoj uključuju materijalni okoliš (prostor, predmete, igračke, kretanje, zvukove,

glazbu, govor), te socijalnu okolinu (dostupnost odrasle osobe, tjelesni dodir, emocionalan odnos, društvo, učenje).

„Kao razvoj razumijemo slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta poradi kojih se ono mijenja te postaje sve veće, spretnije, sposobnije, društvenije, prilagodljivije itd. Poznavanje dječjeg razvoja (motoričkog, spoznajnog, socio-emocionalnog i dr.) temelj je dječje psihologije. Znamo da se kroz dječji razvoj prelamaju nasljedni (biološki, genetski) i okolinski (učenje, odgoj) utjecaji, da ovisi o razvoju neuroloških struktura (mozak, živci), da je razvoj dinamičan proces, da se zbiva u socijalnom kontekstu i da je fleksibilan“ (Starč, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 13).

„Jedna od najznačajnijih pretpostavki ljudskog razvoja je ta da sva područja razvoja- tjelesno, socijalno, emocionalno i spoznajno- budu integrirana. Razvoj u jednoj dimenziji utječe i pod utjecajem je razvoja u drugim dimenzijama“ (Bredekamp, 1996, str. 76).

2.1.1. Razvoj motorike

„Rano razvojno razdoblje djeteta obilježeno je izrazito intenzivnim razvojem motorike, osobito na području koordinacije pokreta čitava tijela. Tom aktivnošću dijete postupno stječe pojam o vlastitu tijelu i odnosima u prostorima. U usvajanju motoričkih aktivnosti dijete slijedi određene zakonitosti-od osnovnih oblika kretanja, koji se putem vježbe kvalitativno obogaćuju, do razvoja sposobnosti variranja u njihovoj izvedbi i napokon, povezivanja s drugim oblicima motoričkih aktivnosti“ (Škrbina, Šimunović, 2004, str. 1).

Sama motorika je vrlo bitna za daljnji razvoj djeteta. Kada govorimo o motorici, možemo je podijeliti u dvije skupine, finu i grubu motoriku. Teodorović i Levandovski (1991) dijele finu motoriku koja uključuje pokrete šake, prstiju, očiju, usnica i lica, dok u grubu motoriku uključuju aktivnosti koje obuhvaćaju čitavo tijelo.

Finu motoriku, kao što je već navedeno, čine aktivnosti koje se provode prema Jovančeviću (2015) kroz male skupine mišića koje zahtijevaju koordinaciju pojedinih skupina moždanih stanica. Njih navodi kao vještine koje obuhvaćaju:

hvatanje predmeta s obje ruke, hvatanje predmeta jednom rukom, hvatanje palcem i kažiprstom, biranje gumbića na mobitelu, te kasnije zakopčavanje i otkopčavanje gumba, vezanje vezica na cipelama, držanje olovke i škara i sl. „Razvoj fine motorike ovisi o vizualnom zapažanju i spoznajnom razvoju. Neusklađenost bilo koje od sastavnica rezultirati će kašnjenjem u stjecanju vještina“ (Škrabina i Šimunović, 2004, str. 15).

Već navedeni autor (Jovančević, 2015) grubu motoriku opisuje kroz nekoliko faza. Ova vrsta motorike ovisi o razvoju mozga i o razvoju mišića. Uočava se odmah nakon rođenja u djetetovom ležećem položaju u smislu okretanja glave, potom njenog podizanja, pa sve do postavljanja na podlaktice i oslanjanja na dlanove. Kasnije, s vremenom, dijete počinje privlačiti koljena i stvarati četveronožni položaj koji je bitan za kasnije puzanje. Kada dijete prođe sve ove faze, iz puzajućeg položaja postavlja se u sjedeći na potkoljenicama i u klečući položaj, te na kraju u sjedenje i hodanje. Škrbina i Šimunović (2004) smatraju da je ovo prva faza koju nazivaju „doba novorođenčeta“ u kojoj se javljaju nespecifični pokreti tijela. Kao drugu fazu navode vrijeme do prve godine života u kojoj dijete usvaja pravilna držanja i prve korake, te treću fazu predškolskog doba u kojoj stječe razne oblike kretanja. Te faze se nastavljaju sve do adolescencije kada dijete, koje je tada već odrasli čovjek, dođe u fazu stabilizacije koja pokazuje njegove osobne motoričke sposobnosti.

„Sve do četvrte godine najintenzivnije se razvijaju ravnoteža i koordinacija. Određeni pak pokreti i prirodni oblici kretanja više nego neki drugi pridonose razvoju određenih motoričkih sposobnosti. U općem stupnju i tempu motoričkog razvoja među predškolskom djecom iste dobi mogu biti dosta uočljive individualne razlike što je uvjetovano nasljednim i okolinskim faktorima. Zato valja imati na umu da za razvoj motorike postaje sve važnija djetetova motivacija za kretanje i bavljenje raznovrsnim tjelesnim aktivnostima“ (Starc, Čudina Obradović i sur. 2004, str. 18).

2.1.2. Razvoj spoznaje

„Spoznajni (kognitivni) razvoj odnosi se na mentalne procese pomoću kojih dijete pokušava razumjeti i sebi prilagoditi svijet koji ga okružuje“ (Starc, Čudina Obradović i sur. 2004, str. 20). Teodorović i Levandovski (1991) u razvoj

spoznaje uključuju funkcije koje se događaju u vidnoj diskriminaciji, manipulaciji, pozornosti, sposobnosti uviđanja postojanosti i odnosa između predmeta, rješavanju problema i konflikata, oponašanju i sl. što pomaže djetetu da razvija sposobnosti kojima će upoznati predmete i pojave koje ga okružuju.

Spoznajni razvoj događa se postupno kroz životnu dob, a kreće se od jednostavnih prema složenijim misaonim operacijama ili rješavanju problema. Dijete najčešće uči i razvija spoznajne mogućnosti kroz djelovanja okoline. Starc i Čudina Obradović (2004) tvrde kako se dijete razvija diranjem, pomicanjem, bacanjem, slaganjem, trganjem. „Područje spoznaje obuhvaća ona ponašanja koja su povezana s učenjem o predmetima. Prvo razvojem vještina i sposobnosti potrebnih za istraživanje predmeta, a zatim s učenjem funkcija i načina primjene tih predmeta“ (Teodorović i Levandovski, 1991, str. 76).

„ Ono u skladu sa svojom urođenom živčanom osjetljivošću i opremljenošću upija (asimilira) sva ta opažena svojstva i promjene okoline, te se prilagođuje (akomodira) na novostečene (asimilirano) iskustvo.“ (Piaget, prema Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 20).

Piaget, (1963; prema Škrbina i Šimunović, 2004) razlikuje i navodi četiri glavna razdoblja spoznajnog razvoja ovisno o dobi djeteta. Prva dva razdoblja se odnose na predškolski uzrast, dok su ostala dva (razdoblje konkretnih operacija, te formalnih operacija) vezana za kasnije djetinjstvo.

- **Prvo razdoblje je senzomotoričko** (od 0 – 2 godine) i počinje rođenjem djeteta, a završava pojavom govora. U ovom razdoblju dijete uči reflekse, počinje razvijati inteligenciju prilagodbom refleksa na okolinu, počinje shvaćati promjene u okolini (vanjski svijet, znakovi, simboli), te rješavati probleme metodom pokušaja i pogrešaka.
- **Drugo razdoblje je predoperacijsko** (od 2 – 7 godine) te ono obuhvaća predpojamovno mišljenje, simbole, riječi i brojeve.
„ Dijete još uvijek ima neka ograničenja u simboličkom rješavanju problema zbog nerazvijenosti operacija mišljenja, i to je bitna karakteristika predoperacijskog mišljenja“ (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 22)

2.1.3. Razvoj govora

„Govor je viša psihička aktivnost čovjeka koja mu omogućuje da pomoću sustava znakova i simbola priopćava svoja znanja, osjećaje, potrebe i mišljenje drugim ljudima. Osnovni simboli u ljudskom govoru su riječi, a njegova najvažnija funkcija je komunikacija“ (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 26).

Guberina (1991) govori kako govor ne nastaje samo onda kada se može čuti, već nastaje kao nagon i težnja za životom još u majčinoj utrobi, kada svojim udarcima pokazuje da je živo. Nadalje, razvoj govora započinje porođajnim krikom, te kako navode autorice Škrbina i Šimunović (2004) u prva četiri tjedna se veže na refleksse sisanja, gutanja i plakanja.

Da bi pobliže shvatili sama razdoblja vezana uz govor, Starc i Čudina Obradović (2004) opisuju ga pomoću dva razdoblja:

- **Prvo razdoblje je predverbalno** te se u njemu stvaraju uvjeti za razvoj govora i jezika. U ovom razdoblju dijete u prva dva mjeseca života svoj govor iskazuje krikom, plačem ili vrištanjem. Krajem drugog mjeseca dijete započinje gukanje pomoću kojeg razvija sluh koji je veoma bitan za daljnji govor. Oko šest mjeseci kreće sa slogovanjem koje se nakon devet mjeseci pretvara u glasove materinjeg jezika. U ovom periodu razvija se govorna artikulacija te organi potrebni za reprodukciju glasa (pluća, grlo, nos, usta, usne i jezik).
- **Drugo razdoblje** se javlja oko dvanaestog mjeseca koje autorice nazivaju **verbalno**. Kreće s dvosložnim riječima (imenicom i glagolom) sve do kraja druge godine kada počinje oblikovati svoju prvu rečenicu te nastavlja razvijati gramatiku. U četvrtoj i petoj godini pojavljuju se dječja pitanja te se u ovom vremenu govor smatra najvažnijim u spoznajnom razvoju.

„Približavajući se šestoj i sedmoj godini artikulacija glasova se „čisti“, dijete rabi sve vrste riječi i ovladalo je gotovo svim vrstama rečenica. Usvojilo je gramatička pravila i iznimke. S dolaskom u školu, a što se događa oko šeste ili sedme godine, dijete će započeti s usvajanjem pisanog jezika. Dobar

glasovni govor preduvjet je za učenje pisanog jezika“ (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 30).

Da bi se govor usvojio, Piaget (1960; prema Škrbina i Šimunović, 2004) navodi nekoliko činitelja za razvoj govora:

- Socioekonomski status u obitelji koji navodi roditelje kao modele govora, te oni koji imaju viši status, omogućit će uspješniji razvoj govora.
- Stupanj inteligencije ovisi kada će dijete početi govoriti.
- Spol djeteta pokazuje napredak u govoru što se očituje najprije kod djevojčica.
- Dvojezičnost koja je prije smatrana kao blokada, danas je poželjna.
- Blizanci najčešće zaostaju u dužini rečenica i povećanju rječnika.

Ono što je bitno za razvoj dječjeg govora prema Jovančeviću (2005) uključuje različite čimbenike, među kojima je najbitnije ljudsko okruženje, zbog čega obitelj kao najprirodnije okruženje u ranim razdobljima djetetova života, ima veliku ulogu u procesu općeg razvoja djeteta, pa tako i govora.

2.1.4. Socioemocionalni razvoj

Emocionalni i socijalni razvoj su među najbitnijih stavkama koje utječu na razvoj djeteta u zrelo i odgovorno biće. Upravo su ljubav, toplina, emocije, privrženost, temperament i empatija one bitne stavke za pravilan razvoj.

2.1.4.1. Emocionalni razvoj

„Emocionalni razvoj obuhvaća osjećaje, želje i namjernu aktivnost djeteta, te načina djetetova suočavanja s njima. Dječje reakcije blisko su povezane s njegovim osjećajima. Što će dijete osjećati prema sebi, ovisi o reakcijama onih koje najviše voli. Dijete koje se osjeća željenim i voljenim razvija pozitivnu sliku o sebi i samopouzdanje“ (Škrbina i Šimunović, 2004, str. 36).

„Emocije su jedan od najvažnijih činitelja koje utječu na cjelokupno funkcioniranje pojedinca i imaju glavnu ulogu u interpersonalnom životu. Svako dijete na podražaje iz svoje okoline reagira emocionalno“ (Brajša Žganec, 2003, str. 15).

Brajša Žganec (2003) navodi razne razvojne teorije emocija koje opisuje kao doživljaje tokom razvoja putem kognitivnih i socijalizacijskih procesa.

„Za sve teorije emocija zajedničko je da se emocije sastoje od niza povezanih reakcija na određeni događaj ili situaciju. Emocije uključuju odnos pojedinca s nekim objektom ili događajem, prepoznatljivo mentalno stanje i emocionalno izražavanje. Emocije su uz to i intenzivne, kratkotrajne te praćene različitim fiziološkim promjenama i dovode do prekida trenutnog ponašanja“ (Brajša Žganec, 2003, str. 16).

Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000; Oatley i Jenkins, 2000 (prema Brajša Žganec, 2003) dijele emocionalni razvoj na tri faze:

- **Prva faza** usvajanja emocija se odnosi na uključivanje refleksnih reakcija, temperamenta te usvajanja određenih emocionalnih obilježja.

„Uz sposobnost emocionalnog reagiranja djeca uče prepoznavati emocije, zavisno od genetskih predispozicija i karakteristika temperamenta“ (Brajša Žganec, 2003, str. 17). Čudina Obradović i Obradović (2006) emocionalno reagiranje dijele prema fiziološki utemeljenim osnovnim osobinama, pri čemu

emocije dijele na pozitivne kao što su vedrina, veselje i radost, te negativne u koje ubrajaju tugu, bijes i preplašenost.

Iz navedenog možemo zaključiti da su emocije temelj za emocionalni razvoj, te se dijele na pozitivne i negativne. Oatley i Jenkins (2000; prema Brajša Žganec, 2003) navode da su pozitivne emocije povezane lijevom hemisferom kore velikog mozga, a negativne emocije desnom stranom.

- **Druga faza** je diferenciranje emocija koje se odnosi na povezivanje i odvajanje izraza i osjećaja prema ili od nekog ponašanja ili konteksta, pri čemu se u ovoj fazi usvajaju obiteljski obrasci ponašanja.

„ Uz primarne emocije koje se javljaju vrlo rano nakon rođenja, u drugoj polovici druge godine života djeca postaju svjesna svog emocionalnog ponašanja vezanog uz primarne emocije te uče složenije emocionalne procese koji su preduvjeti za razvoj, na primjer, zavisti i empatije. Između druge i treće godine djeca u skladu sa stečenim i do tada naučenim standardima i normama ponašanja razvijaju složene emocije ponosa, krivnje i srama, zbunjenosti i prkosa“ (Lewis, 1993; prema Brajša Žganec, 2003, str. 18).

- **Treća faza** je faza transformacije ili reorganiziranja emocija. Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000 (prema Brajša Žganec, 2003) ovu fazu dijele na dvije skupine. U prvoj skupini govore o načinu transformacije emocionalnog stanja kroz procese razmišljanja, učenja ili pripreme za neko dolazeće stanje, dok se drugi odnosi na emocionalan proces koji se mijenja znanjem, iskustvom i odrastanjem.

Uz emocije u emocionalnom razvoju vrlo je bitan i temperament djeteta.

Nadalje, Bonačić (2013) govori kako se djeca već pri rođenju razlikuju kao „dobra“ ili kao nemirna i „teška“ djeca. Kasnije, djetetovo ponašanje odraz je njegove okoline, no mnogo toga uvjetuje i njegov temperament. Temperament opisuje djetetov stil ponašanja, ali ne onaj stil koji pokazuje što dijete u određenom trenutku čini, nego kako ono nešto čini. Isto tako, dio temperamenta je nasljedan, no ipak, onaj veći dio je nastao pod utjecajem okoline i samog odgoja roditelja.

Kada pričamo o vrstama djeteta i djetetovog temperamenta, neka djeca se mogu lakše, a neka teže odgajati.

„Dijete lakog temperamenta pokazivat će spremnost na pozitivne emocije izražene smiješkom, dugu usredotočenost na neki sadržaj (perzistencija), duže prihvatanje nekog sprečavanja ili frustracije, brzo prihvatanje utjehe, manju strašljivost i umjerenu razinu aktivnosti. Takvo će dijete roditelju omogućiti opušten stav, osjećaj velike roditeljske kompetencije i stvaranje tople emocionalne veze-privrženosti. Dijete teškog temperamenta pokazivat će malo pozitivnih emocija smiješkom i smijehom, kratku usredotočenost na neki sadržaj, veliku strašljivost i veliku razinu aktivnosti uz neprihvatanje i najmanje odgode zadovoljenja potreba i neprihvatanje utjehe. Takvo dijete otežat će roditelju opušten odnos, narušit će mu osjećaj roditeljske kompetencije te može povećati roditeljske emocije straha, napetosti i odgovornosti. Primijećen je i treći tip, tzv. Dijete opreznog temperamenta koje pokazuje nisku razinu aktivnosti, uglavnom je negativne emocionalnosti i sporo se prilagođava na promjene“ (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 33-34).

Uz emocije i temperament, empatija je također bitna za emocionalni razvoj. DeCatanaro (1999; prema Starc, Čudina Obradović i sur., 2004) govori da je na razvoj empatije važan utjecaj roditelja, odgojitelja i ostalih odraslih uključenih u odgoj djeteta jer su upravo oni ti koji služe kao model za oponašanje te potiču razvijanje empatije.

„Međusobni odnos izražavanja vlastitih i razumijevanje tuđih emocija najjasnije se očituje u razvoju empatije. Empatija je emocionalni odgovor uživljavanjem u emocije koje dijete primjećuje u drugoga“ (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 36).

2.1.4.2. Socijalni razvoj

Škrbina i Šimunović (2004) tvrde da socijalni razvoj djeteta započinje ubrzo nakon rođenja.

„Dijete postupno postaje zainteresirano ne samo za prirodnu i tehničku okolinu koja ga okružuje već i za svoju osobu (sebe), i ljude oko sebe. I u tom području djetetova se spoznaja razvija od konkretnog prema apstraktnom: od opažanja vlastitog i tuđeg ponašanja pa do razumijevanja svojih i tuđih unutarnjih stanja: želja, osjećaja, misli, namjera i sposobnosti“ (Starc, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 40).

U socijalnom razvoju vrlo je bitno samopoštovanje koje autori Andrilović i Čudina Obradović (1994; prema Starc, Čudina Obradović i sur., 2004) navode kao temelj koji se postiže pohvalom i komentarima iz okoline, kao i iz usporedbe s drugom djecom i njihovim osobinama.

Socijalni razvoj djeteta prema okolini Škrpina i Šimunović (2004) navode kroz tri stupnja. Prvi stupanj opisuju kao „sljepilo“ prema drugoj djeci jer novorođenče ne opaža drugu djecu već ih vidi kao predmet. Drugi stupanj počinje nakon šest mjeseci kada dijete počinje kopirati okolnu djecu svojim ponašanjem te nakon godine dana počinje treći stupanj u kojem je dijete svjesno prisutnosti druge djece.

Djeca koja su okružena toplim roditeljima imati će razvijenije socijalne kompetencije i samim time će imati viši stupanj društvenosti, što znači da će lakše sklapati prijateljstva i poštivati zakone i pravila okoline.

„Djeci je potrebno nekoliko vrsta socijalnih znanja da bi uspjeli stvoriti prijateljstva“ (Škrbina i Šimunović, 2004, str. 34). Upravo ta znanja stvaraju kompetencije koje pomažu da djeca usklađuju svoja ponašanja s tuđim. O socijalnim kompetencijama govori autorica Kralj (2004) koja ih naziva vještinama kojima dijete rješava sukobe, razvija toleranciju i sl. te ih koristi u odnosu na druge. Isto tako navodi da je dijete socijalno kompetentno kada je usvojilo društvena ponašanja u smislu dijeljenja, pomaganja, suradnje, pravila i vještina koje mu omogućavaju shvaćanje okoline i društva oko sebe. Te vještine su samo početna faza socijalnog razvoja koje se grade i nadograđuju tokom odrastanja i kasnije kroz život i interakciju.

3. OBITELJ KAO TEMELJ ODGOJA

Kada je riječ o obitelji, može se reći da postoji više različitih definicija i shvaćanja.

„Obitelj je temeljna društvena zajednica koja je u stalnoj interakciji sa svojim okruženjem. Kao dinamičan, promjenjiv sustav, ona se mijenja zajedno s društvom kojega je dio, pa stoga u osnovi njezina preobražaja i transformacija društva u cjelini. Tijekom povijesti obitelj je doživjela niz značajnih promjena. U razdobljima društvenih tranzicija i obitelj se mijenjala i prolazila krize, ali nije nestala. Obiteljske krize su znak da se obitelj mora mijenjati jer njezina struktura, organizacija ili sustav vrijednosti na članove djeluju ograničavajuće i ometaju funkcionalne obiteljske procese“ (Maleš, Kušević, 2011, str. 42).

„Mnogi sociolozi smatraju obitelj kamenom temeljcem društva. Ona tvori osnovnu jedinicu društvene organizacije, i teško je zamisliti kako bi ljudsko društvo moglo funkcionirati bez nje“ (Haralambos, Heald, 1980, str. 314).

Murdock definira obitelj kao „društvenu skupinu koju karakterizira zajedničko prebivanje, ekonomska suradnja i razmnožavanje. Ona uključuje oba spola, od kojih najmanje dvoje održavaju društveno odobrenu spolnu vezu, i jedno ili više djece, vlastite ili usvojene, od tih odraslih koji spolno kohabitiraju“ (Haralambos, Heald, 1980, str. 314-315).

Suprotno od Murdocka koji definira obitelj kao razmnožavanje i prebivanje, Bašić, Ferić i Kranželić (2003) obitelj definiraju kao sustav pojedinaca koji na razne načine zadovoljavaju svoje potrebe, no zajednički cilj im je uгода svakog člana.

Kvalitetna obitelj koja je poticajna i sretna smatra se onom u kojoj vladaju kvalitetni međuodnosi i u kojoj se svi članovi razvijaju u zdravom i pozitivnom smjeru. (Ranogajec Benaković, Galetić i sur., 2009).

Maleš, Milanović i Stričević (2003) navode kako se obitelj ističe kao najpoželjnija zajednica za razvoj djeteta, stoga svako dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima koji o njemu brinu, dokle god se to ne odnosi na suprotnosti koje nisu u njegovom najboljem interesu.

„Većina djece započinje svoj život u obitelji i u njoj provede, sa stajališta odgoja i obrazovanja, najznačajnije godine života. S obzirom na to da obitelj predstavlja prvu odgojnu sredinu, opravdan je zahtjev da odgoj za ljudska prava započne u roditeljskom domu, odnosno da obitelj priprema dijete za život u zajednici“ (Maleš, Milanović i Stričević, 2003, str. 32).

Da odgoj polazi od kuće govori i Power (2001; prema Maleš, Milanović i Stričević, 2003) koji kaže kako odgoj i obrazovanje u obitelji moraju dati djetetu priliku za istraživanjem i odlučivanjem koje bi se trebalo poštivati kako bi dijete kasnije samo znalo definirati svoje želje i ciljeve. Iz svega navedenoga, obitelj stvara zajednicu i zajedništvo koje obuhvaća i odgoj.

„Najvažnija osobina svake obitelji je toplina emocionalnih odnosa između roditelja i djece, emocionalna klima koja vlada u obitelji. Ona ima snažan utjecaj na razvoj djeteta, na njegov doživljaj odnosa među ljudima, kao i na njegove mogućnosti da kasnije kao roditelj odgaja svoju djecu“ (Jovančević i sur., 2005, str. 17).

Kao uvod u daljnja poglavlja Juul (2004) govori da se u današnjim generacijama izgubila tradicija i izreka „dok nas smrt ne rastavi“ te su nastale podjele.

„Obitelj ne čine samo otac, majka i djeca. Uloga samohranih roditelja više nije odraz socijalne nesreće ili romantičnog fijaska; u posljednje vrijeme nastale su „patchwork obitelji“ s tvojom, mojom i našom djecom, a razvedeni roditelj koji sa svojom djecom povremeno – svejedno da li često ili rijetko – provodi vrijeme, u psihološkom i egzistencijalnom smislu također čini obitelj. Uz to postoje i homoseksualni parovi s djecom i bez djece, obitelji s usvojenom djecom, obitelji udomitelja i domaćinstva u kojima više generacija živi pod istim krovom“ (Juul, 2002, str. 9).

Prema tome, pojam obitelji sve više se rabi kao naziv za zajednicu koja uz djecu i roditelje uključuje i druge ukućane koji žive zajedno, iako obitelj kao uži pojam obuhvaća roditelje i djecu. Uz obitelj postoji i porodica u koju ulaze preci, potomci i ostali srodnici neovisno o tome žive li zajedno te oni čine širi pojam (Petani, 2007).

Kako ćemo funkcionirati u obitelji i kakav ćemo temelj odgoja postaviti djeci, ovisi o našim genima i odrastanju, a ne toliko o tome tko čini obitelj.

3.1. Funkcija obitelji

Obitelj u sebi nosi funkcije koje je određuju i neophodne su za njen opstanak u društvu. U ovom poglavlju navest ću nekoliko autora koji te funkcije dijele na nekoliko vrsta.

Murdock (prema Haralambos, Heald, 1980) govori o univerzalnim funkcijama obitelji koje je otkrio na temelju svojih analiza u 250 društava.

Univerzalne funkcije označuje kao seksualnu, reproduktivnu, ekonomsku i odgojnu. Sve one su bitne za obitelj jer se nadovezuju jedna na drugu te poručuju da „bez seksualne i reproduktivne funkcije ne bi bilo članova društva, bez ekonomske funkcije, naprimjer, nabave i pripreme hrane, život bi se ugasio, a bez odgoja, kako Murdock naziva socijalizaciju, ne bi bilo kulture“ (Haralambos, Heald, 1980, str. 319).

- **Seksualna funkcija** ističe uloge majke i oca, te naglašava ljubav i spolnu aktivnost između supružnika.
- **Reproduktivna funkcija** se nadovezuje na seksualnu čija je glavna uloga razmnožavanje i podizanje nataliteta koji je u većini obitelji u padu.
- **Ekonomska funkcija** osigurava egzistenciju i ostale stvari potrebne za život. Kako bi se osigurao kvalitetan život u obitelji, potreban je novac.
- **Odgojna funkcija** je najbitnija jer je temelj razvoja djeteta u odraslog čovjeka. Ona svojim modelom pokazuje roditeljske uzore i prenosi iskustva s naraštaja na naraštaj.

Suprotno Murdocku, Parsons (prema Haralambos, Heald, 1980) svoju analizu funkcija obitelji provodi u američkom društvu, no njegove ideje imaju širu primjenu koja se svodi na temeljnu i nesvedivu funkciju. Prema njegovim analizama funkcije obitelji se dijele na primarnu socijalizaciju djece, te na stabilizaciju odraslih osoba pripadnika društva.

„Primarna se socijalizacija odnosi na socijalizaciju u toku ranih godina djetinjstva, koja se odvija uglavnom unutar obitelji. Sekundarna se socijalizacija zbiva u kasnijim godinama, kad je u nju manje uključena obitelj, a sve su jači utjecaji drugih faktora, kao što je grupa vršnjaka i škola. U primarnu socijalizaciju uključena su dva temeljna procesa: internalizacija (usvajanje) kulture društva i strukturiranje ličnosti. Djetetova se ličnost oblikuje u kategorijama središnjih vrijednosti kulture do točke u kojoj postaje dio njega. Parsons dokazuje kako su obitelji „tvornice“ koje proizvode

ljudske ličnosti. Kad se jednom oblikuje, ličnost mora ostati stabilna. To je druga temeljna funkcija obitelji, „stabilizacija odraslih ličnosti“. Pri tom se ističe važnost bračnih odnosa i emocionalne sigurnosti koju supružnici pružaju jedno drugome“ (Haralambos, Heald, 1980, str. 321).

Slično Murdocku, Vukasović (1994) odgojnim funkcijama smatra biološko-reproduktivne, odgojne, gospodarske te one koje su malo drugačije – društveno-kulturne, moralne, religijske i domoljubne.

- **Društveno-kulturne funkcije** su funkcije koje obitelj uči dijete u pogledu stavova, radnih, higijenskih, društvenih i drugih navika. Obitelj je ta koja daje temelje ponašanja i odnosa prema okolini.
- **Moralne funkcije** dijete dobiva isto tako u obitelji kroz učenje o poštovanju, iskrenosti, ljubavi, dogovaranju i sl.
- **Religijske funkcije** dijete poprima onako kakva mu je obitelj i u što obitelj vjeruje. Dijete će kroz period odrastanja biti odgojeno na način na koji njegova obitelj funkcionira, a kasnije će samo odabrati svoju vjeru i vjerovanje.
- **Domoljubne funkcije** sadrže u osnovi ljubav prema svome domu, naselju, gradu, državi.

Uz već navedene funkcije obitelji, Stevanović (2000) navodi tri funkcije suvremene obitelji, prenošenje moralnih vrijednosti i one kojima daje najviše važnosti su socijalizacija i odgoj.

- **„Socijalizacija** najprije započinje u obitelji, a potom se širi na vrtić, školu, društvenu okolinu. Za razvoj mlade ličnosti posebno su odlučujuće prve godine života kada dijete stječe prva iskustva i navike. Danas se socijalizacija shvaća kao međutjecaj-utjecaj roditelja i okoline na dijete, ali i djeteta na okolinu“ (Stevanović, 2000, str. 205).
- **Odgojnu ulogu** obitelji objašnjava kao posljedicu raznih čimbenika od kojih se obitelj sastoji. Veoma bitan čimbenik je spol djeteta, naročito na selu, gdje su muška djeca bila poslana na školovanja, a ženska djeca su ostajala kod kuće i učila kućanske poslove.

Upravo zbog gore navedenih funkcija, ja bih se, s obzirom na temu ovog diplomskog rada, priklonila funkcijama Parsonsa i Vukasovića zbog toga što smatram da je obitelj temelj odgoja te odgojna funkcija, kao i moralne, religijske i domoljubne funkcije, pomažu obitelji da stvara osobnost djeteta koja se kasnije kroz djetinjstvo i život razvija te ga stvara sposobnim i socijaliziranim bićem.

3.2. Vrste obitelji

U ovom poglavlju ću objasniti razlike između nekoliko vrsta obitelji te njihovu tipologiju.

„Upravo stoga što je obitelj nerazdvojiv dio društva i nemoguće ju je objašnjavati izvan njegova konteksta, obitelj je moguće promatrati kroz prizmu povijesnih razdoblja, društvenih uređenja, političkih sustava, ideologija, zakonodavstva određenog društva i sl.“ (Ljubetić, 2007, str. 11).

3.2.1. Moderne i postmoderne obitelji

Kako dolazi do promjena u društvu, tako dolazi i promjena u obiteljima. S pojavom industrijske revolucije obiteljski život se drastično mijenja. Zbog poslova udaljenih od obiteljskog doma članovi obitelji sve manje vremena provode zajedno te njihovu ulogu u odgoju preuzimaju ostale institucije.

Haralambos i Holborn (2002; prema Ljubetić, 2007) navode kako društvo u tim razdobljima ima najdublju transformaciju u povijesti čovječanstva koja se dogodila upravo zbog industrijalizma, kapitalizma, urbanizacije i demokracije.

„Vrijeme modernizma karakteriziraju nuklearne, obitelji kojih je obilježje postojanje jasnih i često vrlo krutih granica između privatnog i društvenog života, radnog mjesta i doma, djece i odraslih“ (Denick, 1989.; Anderson, 1990.; Elkind, 1995. prema Ljubetić, 2007, str. 13).

Osnovna obilježja modernih, nuklearnih obitelji (Anderson, 1990; prema Ljubetić, 2007) su:

- Jasne granice između doma i radnog mjesta.
- „Romantična ljubav“ postaje glavni čimbenik u izboru supružnika.
- Majka je jedini zakonski staratelj.
- Djeca žive pod „staklenim zvonom“, previše su zaštićena te kasnije sazrijevaju.
- Velika usredotočenost roditelja na dijete i njegove potrebe.
- Burno tinejdžerstvo koje potiče na odvajanje od roditelja.

„Prijelaz od modernizma k postmodernizmu turbulentan je i dinamičan proces koji je u obiteljima izazvao niz strukturalnih i drugih promjena, pa se obitelji s jednim roditeljem, surogat-majke, homoseksualne obitelji i ostale varijante postmodernih obitelji mogu shvaćati i kao negativne posljedice tih trendova. Postmoderne obitelji su malobrojne i neovisne o rodbini, a osnovna obilježja su im: utemeljenost većine života na elektroničkom tj. simboličkom planu te s tim u svezi značajno veća potreba za umnim radom, simbolički kontakti ili kontakti putem medija, veliki broj nestalnih fizičkih, simboličkih ili društvenih veza, simbolički konflikti, velika potreba za prikupljanjem i obradom apstraktnih podataka“ (Anderson, 1990; prema Ljubetić, 2007, str. 15.)

U razdoblju postmodernizma se ruše čvrste i jasne granice između obitelji i svijeta koji je okružuje, majka više nije samo domaćica, već je zaposlena žena s karijerom, te njenu ulogu, s obzirom da je navedena kao zakonski staratelj, sve više preuzimaju predškolske ustanove i profesionalci (Ljubetić, 2007).

3.2.1.1. Suvremena obitelj i tipologija

U današnje vrijeme kako je već navedeno ranije zbog okolinskih faktora sve češće dolazi do obiteljskih promjena. „Jedno od temeljnih obilježja suvremenih obitelji je njihova strukturalna raznolikost“ (Ljubetić, 2007, str. 17).

Obilježja obitelji koja se sastoji od muža, žene i djece te započinje brakom može se samo djelomično prihvatiti. „Bez obzira na to o kakvoj obitelji govorimo, ključna je riječ odnosi – ili veze, kako ih nazivamo u svakodnevnom jeziku – a kvaliteta naših odnosa/veza određuje koliko ćemo napredovati i koliko ćemo se zdravo razvijati kao ljudska bića“ (Juul, 2002, str. 23).

Osnovna podjela i tipologija suvremenih obitelji je navedena od strane Stevanovića (2000) koji navodi da postoji nekoliko tipova obitelji s kojima se u današnje vrijeme možemo susresti.

- **potpuna obitelj:** „Svaka ona obitelj koju sačinjavaju oba roditelja i djeca i koji žive u zajedničkom domaćinstvu. Potpuna obitelj je najprisutnija u vrijeme rađanja, odrastanja i školovanja djece, sve dok odrasla djeca ne zasnuju svoju obitelj“ (Stevanović, 2000, str. 223).
- **nepotpuna obitelj:** Obitelj u kojoj o djetetu skrbi samo jedan roditelj, a koja je postala nepotpuna zbog smrti jednog roditelja, rastave braka i sl.
- **proširena obitelj:** Obitelj u kojoj uz roditelje i dijete žive bake i djedovi.
- **adoptirana obitelj:** „Bračni parovi zajedno s posvojenim djetetom čine adoptiranu obitelj. To su najčešće parovi bez djece koji žele svoju ljubav prenijeti na drugo dijete, u nedostatku vlastitog“ (Stevanović, 2000, str. 228).
- **očuh ili maćeha u obitelji:** „Očuh i maćeha u obitelji su roditelji svog bračnog druga. Jedan od bračnih partnera se ženi/udaje jer ostaje sam s djecom nakon što u toj zajednici nije više prisutan jedan od bioloških roditelja djece (zbog smrti, razvoda, napuštanja i dr.)“ (Stevanović, 2000, str. 229).

Osim ove tipologije obitelji, postoji sve više homoseksualnih zajednica koje isto tako žele formirati svoju obitelj na principu posvojenja djeteta.

Prema Ljubetić (2007) posebnu kategoriju obitelji čine obitelji koje su zbog prirode posla ostale samo s jednim roditeljem dok drugi obavlja svoje poslovne dužnosti (pomorci, istraživači) te ove obitelji provode jako malo vremena zajedno i rjeđe komuniciraju. Isto tako autorica navodi još jedan tip obitelji koju naziva „baka/djed obitelj“ u kojoj najčešće baka preuzima ulogu skrbnika djeteta.

„Vrlo je vjerojatno kako će pitanja struktura obitelji i s tim u svezi njihova funkcioniranja, posebice onih koje odstupaju od uvriježene slike „tradicionalne“ obitelji (homoseksualni parovi, obitelji s jednim roditeljem i sl.) u budućnosti još više privlačiti pozornost znanstvene i stručne javnosti i to zbog niza mogućih djelovanja na cjelovit razvoj djeteta“ (Ljubetić, 2007, str. 19)

3.2.2. Funkcionalne i disfunkcionalne obitelji

„Pod „obiteljskim funkcioniranjem“ smatra se sposobnost obitelji da uspješno zadovolje tjelesne, emocionalne i duhovne potrebe svakog pojedinog člana obitelji“ (Kaepowitz, 2001; prema Ljubetić, 2007, str. 29).

Obitelji mogu biti „zdrave“ - funkcionalne i „ne zdrave“ - disfunkcionalne.

„ U funkcionalnim obiteljima granice su jasno određene i prikladne, a potreba za pojedinačnom privatnošću i onom unutar odnosa se poštuje. Komunikacija u tim obiteljima je djelotvorna uz slobodno izražavanje emocija. U njima nailazimo na humor i optimizam i više se pregovara nego što ima kompromisa i pomirdbi. Stoga, je vrlo vjerojatno kako će djeca koja odrastaju u takvim obiteljima biti bolje pripremljena za zasnivanje svojih budućih obitelji“ (Karpowitz, 2001; prema Ljubetić, 2007, str. 30).

Zdrava obitelj je temelj cjelokupnog djetetovog razvoja. Optimizam, zajedništvo, ljubav i poštovanje bit će djetetu pozitivan model za daljnji život.

„Zdrava i poticajna obitelj živi u čistoj i urednoj sredini, a svi članovi pridonose održavanju obiteljskog okoliša. Također, važna za zdravu obitelj je okvirna

organizacija rada za svakog člana, organiziranje zajedničkih aktivnosti kao što su neki zajednički obroci, zajedničko slobodno vrijeme, izleti i ljetovanja. Bitno je za kvalitetnu obitelj da njezini članovi imaju neke važne zajedničke vrijednosti i prioritete. Obrazovanje članova jedna je od bitnijih zajedničkih vrijednosti, a zatim su to međusobno povjerenje, česta komunikacija, te snošljivost i poštovanje individualnih sloboda unutar dogovorenih granica“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2006, str. 296).

Kada u obitelji nema gore navedenog, dođe do svađa i nezadovoljstva te se stvara suprotan efekt od zdravog okruženja.

„ Disfunkcionalne obitelji su one koje propadaju, jer se nisu u mogućnosti djelotvorno suočiti sa životnim problemima. Te su obitelji češće suočene s različitim oblicima nasilja u samoj obitelji, bračni odnosi su napeti i bez povjerenja, a djeca koja odrastaju u takvim obiteljima bez dostatnog su roditeljskog nadzora i s nedostatnim osjećajem emocionalne stabilnosti na kojoj bi temeljila svoje buduće bračne i obiteljske odnose. Bijes i frustracije koje se s vremenom nagomilavaju u tim obiteljima ne uništavaju samo obitelj već i cijelu zajednicu“ (Karpowicz, 2001; prema Ljubetić, 2007, str. 30).

Čudina-Obradović i Obradović (2006) nezdravu obitelj nazivaju rizičnom obitelji. Prema njihovim shvaćanjima, ovakva vrsta obitelji sprječava zdrav razvoj u djetinjstvu te stvara nezdrave oblike razvoja za adolescenciju i odraslu dob. „Osnovna karakteristika rizične obitelji jest postojanje sukoba i agresije, a odnosi među njezinim članovima te među roditeljima i djecom hladni su, zapuštajući i zanemarujući“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2006, str. 297).

3.2.2.1. Zdrava obitelj u cjelokupnom razvoju djeteta

Vrijeme industrijalizacije je promjenilo strukture obitelji. Do glavnih promjena došlo je u suvremenim obiteljima koje su funkcionalne ili disfunkcionalne. Ideal zdrave funkcionalne obitelji, koja će djetetu pružiti zdrav razvoj, je funkcionalna obitelj koja je zdrava i poticajna (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

„Obitelj će biti zdrava i poticajna okolina za dijete ako tijekom njegova razvoja, uključujući i adolescenciju, postoji roditelj ili jedan stalan skrbnik, a to može biti majka, otac, adoptivi roditelj, odrasli član obitelji ili bilo koja odrasla osoba, koja stvara čvrstu vezu s djetetom, pruža mu potporu i potrebnu pažnju tijekom cijeloga djetinjstva, sve do djetetove potpune samostalnosti“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, str. 295).

Navedeni autori (Čudina-Obradović i Obradović, 2006) navode što zdrava obitelj donosi i kako ona utječe na cjelokupan razvoj djeteta.

- **U ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi** zdrava obitelj djetetu daje sigurnost, zdravlje, znanje, vještine i navike. Emocionalna stabilnost je preduvjet zdravog razvoja, mentalnog i tjelesnog zdravlja koje se temelji na povezanosti roditelja i djeteta. Isto tako, zdrava okolina zadovoljava sve djetetove potrebe te potiče sreću i samopouzdanje. U ovom razdoblju zdrav odnos roditelja je model koji će djetetu nuditi razna iskustva, te razvijati razumijevanje i empatiju vanjskog shvaćanja okoline.
- **U školskoj dobi** obitelj još uvijek ima glavnu ulogu u djetetovom razvoju. Ona vodi brigu o djetetu, njegovom učenju, napredku te izvanškolskim aktivnostima. Veza djeteta sa širom obitelji razvija kod djeteta prijateljstvo i socijalizaciju. A jedna od važnijih uloga obitelji u ovom razdoblju je da konstruktivno organizira djetetovo slobodno vrijeme kako bi imalo kvalitetan razvoj.
- **U adolescenciji** roditelji daju djetetu podršku. I dalje stvaraju granice i pravila, iako se ona u ovom razdoblju šire jer dijete postaje zrelo i kompetentno, a da bi takvo postalo, vrlo je bitna dobra komunikacija.

4. ODGOJ

Već je rečeno da je ljubav temelj koja stvara zajednicu-obitelj. Kako se vrijeme mjenjalo, tako su se i oblici obitelji mjenjali, čime su nastale i nove vrste obitelji. U svim ovim promjenama odgoj je ostao jedina poveznica, iako se s vremenom i on mijenja.

4.1. Što je odgoj

Odgoj je star kao i čovjek i njegova uloga je jedna od najstarijih „poslova“ od kada postoji čovječanstvo. Vukasović (2010) odgoj definira kao proces kojim se oblikuje čovječanstvo i time formira moralni, tjelesni, estetski i radni udio. Bez odgoja i njegovih funkcija razvoj društva ne bi bio moguć.

„Odgoj je proces formiranja čovjeka kao ljudskog bića u svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim kvalitetima. On se vrši trajno u slijedu naraštaja. Osnovni smisao odgoja sastoji se u prenošenju iskustava čovječanstva, tekovina kulture i civilizacije na mlađe naraštaje koji se tek pripremaju za život. U procesu te pripreme novi naraštaji prihvaćaju znanja, umijeća i navike, postignuća znanosti i umjetnosti, proizvodnje i tehnike, moralne norme i shvaćanja do kojih su došli njihovi prethodnici. Bez odgojne funkcije svaki bi čovjek počinjao stjecati iskustvo iz početka, štapom i primitivnom kamenom sjekirom. Čovječanstvo bi trajno ostalo na stupnju barbarstva, na samom početku prvobitne zajednice“ (Vukasović, 1974, str. 86).

Navedeni autor (Vukasović, 1994) navodi da odgoj počinje u obitelji u kojoj se rađa novi čovjek i u njoj započinje novo ljudsko oblikovanje. U principu, čitav odgojni rad treba se organizirati tako da nema kazni, te u takvim postupcima treba vidjeti je li dijete svjesno svojih pogrešaka ili ne. Ukoliko se djetetu da neka kazna, kako tvrdi Stevanović (2000), treba se znati da neće svako dijete na nju jednako reagirati, te da se kazna onda ne treba postrožiti, već se trebaju pronaći drugačije odgojne metode.

4.1.1. Odgoj u užem i širem značenju

Kako se odgoj djece sastoji od onog koji od malih nogu polazi od obitelji, te onog koji ga dalje odgaja uz tu obitelj, Vukasović (2010) govori o odgoju kroz dva termina- užeg i šireg značenja.

- **Odgoj u užem značenju** usmjeren je na njegovanje i oblikovanje osobnosti te pozitivnih ljudskih osobina. „Težiste je na osjećajnoj i voljnoj sferi čovjekova bića, a odgojni rezultati očituju se u čestitim ljudskim uvjerenjima i stavovima, u pozitivnom odnosu prema ljudima i ljudskim vrijednostima, u poštenim, pravednim, humanim, plemenitim ljudskim postupcima. Sadržaj odgoja u užem značenju oslanja se na odgojni zadatak, tj. obuhvaća formiranje znanstvenog pogleda na svijet, moralnih shvaćanja i uvjerenja, razvijanje pozitivnih osjećaja, osobina, volje i značaja“ (Vukasović, 2010, str. 3).
- **„Pojam odgoja u širem značenju** obuhvaća sveukupnost pedagoškog djelovanja na sve sfere čovjekova bića. On se tiče čitava čovjeka, upućen je na izgrađivanje cjelovite ljudske osobnosti, svih njezinih pozitivnih svojstava, razvijanje i oplemenjivanje intelekta, emocija, volje i značaja. Njegovi sastavni dijelovi su: tjelesni, intelektualni, moralni, estetski i radni odgoj. Odgoj u širem značenju obuhvaća tri procesa: proces usvajanja znanja, umijeća i navika, proces razvijanja tjelesnih i intelektualnih snaga i sposobnosti i proces izgrađivanja i oblikovanja osobnosti i karaktera, pogleda na svijet, osjećajnog i voljnog života. Na temelju tih procesa postavljaju se tri odgovarajuća zadatka odgajanja: materijalni (stjecanje znanja), funkcionalni (razvitak sposobnosti), i odgojni (izgradnja ljudskih odlika i osobnosti)“ (Vukasović, 2010, str. 3).

Prema gore navedenom, značenje užeg pojma odgoja podrazumijeva odgoj u kojemu se razvijaju osnovne vrijednosti, moral, kompetencije i sl., dok se širi pojam odnosi na obrazovanje, stjecanje znanja, informacija i komunikaciju.

4.1.2. Odgoj u odnosu sa srodnim pojmovima

Uz osnovni pojam odgoja veže se i nekoliko srodnih pojmova koju većina smatra odgojem, i one imaju dodirne točke s njim, no nisu osnovni pojmovi. Vukasović (2010) navodi nekoliko srodnih pojmova među kojima su njega, zaštita, zbrinjavanje, inkulturacija, socijalizacija i personalizacija.

Tijekom ranog djetinjstva i predškolske dobi djeteta svaki roditelj u odgoj uključuje i ove pojmove. Razumije se da će većina roditelja voditi brigu o djetetovoj higijeni, zdravlju i općoj dobrobiti, no savjetuje im se da s vremenom te obaveze prepuštaju djeci. Dijete će tako naučiti voditi brigu o sebi koju roditelji, kad ono krene u školu, neće moći raditi te će se osamostaljivati, a stečene navike će trajati tijekom cijelog života (Leach, 2009).

Njegovom se ostvaruju preduvjeti za odgojni proces. Ona uključuje brigu za malu djecu, brigu o bolesnima i onima koji trebaju pomoć. „Njome se osiguravaju određeni uvjeti, materijalne i osjećajne pretpostavke prijeko potrebne za održavanje pojedinca, za njegov tjelesni i psihički život i razvitak“ (Vukasović, 2010, str. 3).

Zaštita je pretpostavka dobrog odgoja, a dio je njege i brige, uključujući osiguravanje određenih pretpostavki za razvoj i razvitak djeteta.

Zbrinjavanje obuhvaća njegu i zaštitu, dok inkulturacija uvodi dijete putem odgoja u područje ljudske kulture. „Inkulturacija ima šire značenje, jer zahvaća i nenamjerne kulturne utjecaje iz područja funkcionalnog odgoja.“ (Vukasović, 2010, str. 4).

Socijalizacija se shvaća kao uvođenje pojedinca u društveni život, prihvaćanje normi i pravila. „Obuhvaća ulaženje pojedinca u društveni život pod utjecajem svih- namjernih i nenamjernih, pozitivnih i negativnih društvenih utjecaja“ (Vukasović, 2010, str. 4). S druge strane, Raboteg-Šarić (1997) socijalizaciju definira kao proces tijekom kojeg ljudi stječu stavove i vrijednosti pojedine kulture te uče ponašanja koja su prikladna za društvo u kojem se nalaze.

Personalizacija je proces oblikovanja pojedinca, njegove ličnosti i osobnosti.

„Njega, zaštita, zbrinjavanje, inkulturacija, socijalizacija i personalizacija nisu izvorno pedagoški pojmovi, ne spadaju u „osnovne pojmove u području odgoja“, ali su povezani s odgojnim radom i njegovim nastojanjima“ (Vukasović, 2010, str. 4).

4.2. Obiteljski odgoj

Dijete gleda na život kroz odnose u obitelji, te mu je obitelj ogledalo života. Promatrajući odnos svojih roditelja, dijete ga prihvaća i oponaša. Taj odnos oblikuje djetetove stavove, navike, socijalizaciju, emocionalnost i sl. Da bi obiteljski odgoj bio dobar, u samoj obitelji potreban je skladni odnos koji će pozitivno utjecati na djetetov razvoj pun ljubavi, povjerenja i poštovanja.

„Obično se smatra da roditelji pružaju ljubav svom djetetu ako mu osiguraju sve potrebne materijalne uvjete za rast, razvoj i učenje, ako djetetu kupuju sve što poželi i sl. Na tome, u izvjesnom broju slučajeva, sve završava. Međutim, to je velika varka i zabluda, jer takve uvjete može djetetu osigurati i netko tko mu nije roditelj. Ne treba zaboraviti osnovnu misao koja glasi: roditelj je roditelj. On to mora biti u svakoj situaciji. Da bi suvremeni roditelj mogao odgovarati svojoj elementarnoj ulozi, ne mora biti puno obrazovan (koliko smo u ne tako davnoj prošlosti imali nepismenih i polupismenih roditelja koji su prekrasno i uzorno odgajali svoju djecu), ali zato može izgraditi cijeli sustav vlastitih odgojnih postupaka“ (Stevanović, 2000, str. 218).

Autorica Leach (2009) u svojoj knjizi „Vaše dijete“ odgoj djeteta obiteljima definira ovako:

„Odgoj djeteta je najkreativniji i najvrjedniji posao kojega ćete se ikada prihvatiti. Dojenčad i mala djeca žive iz minuta u minutu, iz sata u sat, a svaki trenutak njihova života zaokuplja njihove roditelje i druge ljude koji se o njima brinu. A ono što dijete jest i kakvo će postati u dobroj mjeri određeno je upravo onim što i vi činite tijekom tih nebrojenih trenutaka“.

Kroz obiteljski odgoj djetetu se treba dopustiti da budu punopravni članovi te da sudjeluju u planiranju, rješavanju problema i konflikata kako bi vidjeli da se njihovi osjećaji poštuju i prihvaćaju (Buljan Flander, Karlović, 2004).

„U osnovi roditelji određuju granice socijalno prihvatljivog ponašanja i granice do kojih se može dijete kretati. Granice ovise o osobnim iskustvima roditelja i njihovu odgoju i proživljenim iskustvima u djetinjstvu i kasnijem životu“ (Jovančević i sur. 2005, str. 10).

„Zajednički život i odgoj djece po mnogočemu je doživotni eksperiment i nitko to ne može proći a da svaki dan nešto ne zabrlja jer život ne svodi na to da budemo „u pravu“ ili „savršeni“, nego da iz kaosa izvučemo neki smisao. Jedan način da se to postigne jest živjeti s vrijednostima do kojih nam je stalo i podijeliti ih s nekim kome bismo i mi voljeli nešto značiti“ (Juul, 2002, str. 21).

Kako će se odgoj odvijati, ovisi o roditeljima, no o tome ću pisati u sljedećim poglavljima.

4.2.1. Ciljevi i zadaci obiteljskog odgoja

U navedenim poglavljima bila je riječ o funkcijama obitelji, tako možemo reći da su te funkcije i zadaci ovog poglavlja. Kada govorimo o obiteljskom odgoju, on je temelj u kojem se može razviti i izgraditi čestit čovjek na kojeg su ponosni svi koji su u tome sudjelovali.

„U današnje vrijeme mlada obitelj je sve obrazovanija i u stanju je svojoj djeci pružiti skoro sve uvjete u pravilnom biološkom, fizičkom, psihičkom, intelektualnom, radnom, estetskom, stvaralačkom i moralnom razvoju“ (Stevanović, 2000, str. 453). U skladu s ciljevima odgoja, možemo reći da obitelj postavlja sve uvjete, no ovdje ćemo navesti tjelesni, intelektualni, moralni, estetski i radni odgoj pa se i njeni zadaci očituju i ostvaruju u njihovim vrijednostima.

U području tjelesnog odgoja, obitelj djetetu omogućuje kvalitetan rast i razvoj putem pravilne prehrane, kretanja u zatvorenim i otvorenim prostorima, higijene, odmora, sna, mogućnostima bavljenja sportom, raznovrsnih aktivnosti u slobodno vrijeme.

U intelektualnom području zadaci su iz raznovrsnih interesa, radoznalosti, znatiželje. Obitelj je ta koja potiče osjetila, shvaćanja, razvijanja mišljenja, znanja, umijeća i navika, stvaranju uvjeta i pomoći oko učenja i obrazovanja, te razvija i izgrađuje kulturu življenja i pruža podršku za sva ta područja.

Moralni zadatak sadrži savjete i primjere o odnosima, uvažavanjima, poštovanju, pomaganju, ophođenju. Djeca tijekom ranog djetinjstva uče prve korake prema ponašanjima, i prihvatanju različitosti, a odrastanjem razvijaju ostale kognitivne okvire putem usvojenih vrijednosti (Maleš i Stričević, 2005). „Za moral se može reći da predstavlja sustav vrijednosti kojim se regulira socijalno ponašanje u zajednici, a moralno ponašanje kao ono koje je ispravno u smislu da je usmjereno pomaganju drugih, koje je usmjereno na suradnju i zajedništvo“ (Maleš i Stričević, 2005, str. 17). Upravo te vrijednosti obitelj ugrađuje u dijete putem zajedništva i zato je bitna.

„Pozitivna roditeljska svjedočenja u međusobnim odnosima, u poštovanju moralnih dužnosti i obveza, snažna su i djelotvorna odgojna sredstva. Druga važna mjera je navikavanje na istinu, red, kulturno ponašanje, rad, prijeko potrebnu disciplinu. Ako je obitelj u tomu dosljedna, postoje vrlo povoljni uvjeti za normalni razvitak potomstva“ (Vukasović, 2006, str.1).

Uz navedene zadatke obitelj ima i estetski zadatak putem kojeg dijete uči ljepotama njegovog okruženja i života. Ta estetska zadaća omogućuje djetetu da promatra, doživi i vrednuje kvalitete lijepog. Kasnije dijete doživljava svijet lijepim i sve što voli, gradi uspješno. S vremenom dijete počinje uočavati ljepotu kroz boje, melodiju, lijepe predmete, umjetnost i sl.

Radni odgojni zadatak obitelji je da ga se mora uključivati u poslove bez obzira što je „dijete“. Naravno, radni zadaci moraju biti u skladu s njegovim sposobnostima i mogućnostima. Uz takav način odgoja djeca počinju shvaćati koliko je bitno biti marljiv, te na taj način razvijaju radne navike i upornost. Počinju brinuti o svojim igračkama, stvarima, sobi, te odmah razvijaju i urednost.

5. RODITELJSTVO

Biti roditelj je nešto najljepše u životu. Biti roditelj nije lako, ono znači preuzeti odgovornost za zdravlje i dobrobit druge osobe. Djeca su naše ogledalo i samo su nam „posuđeni“ na neko vrijeme. Roditelji su ti koji će ih postaviti na noge, no oni ne smiju živjeti djetetov život, niti im nametati svoje neuspjele snove i želje (Lane Smith, 2007).

Najčešće se budući roditelji pitaju jesu li spremni za taj izazov, a nerijetko se javlja strah hoće li znati odgajati dijete. Stevanović (2000) govori o roditeljskom strahu koji počinje od rođenja djeteta, a kasnije, kako dijete raste, strah je veći. Uloga roditelja u većini izaziva ugodne misli, osjećaje i sreću te obostranu ljubav između roditelja, a kasnije i djeteta. Ta uloga je najvažnija uloga u svačijem životu prepuna predivnih trenutaka, ali i izazova o kojima ovisi kako će se dijete razvijati i često navodi na sumnju postupa li se pravilno.

Uz funkcije obitelji i zadaće obiteljskog odgoja, roditelji su oni koji ispunjavaju tu odgojnu funkciju te se upravo zbog toga moraju prilagoditi potrebama koje sa sobom nosi suvremeno roditeljstvo (Petani, 2002). Nitko nije savršen i svatko ima svoje mane i vrline, pa tako ne možemo znati kakvi ćemo biti roditelji i hoćemo li i po nekoliko puta dnevno „zakazati“ u našoj ulozi.

„Savršeno roditeljstvo je roditeljstvo za koje postoji plan. Zasniva se na akciji, a ne na reakciji. Na znanju, a ne na slučajnosti. Na promišljanju, a ne na ljutnji. Na razumnim potezima, a ne na glupostima“ (Pantley, 2002, str. 7).

„Zadaća roditelja je odgojiti odgovornu, zrelu, emocionalno stabilnu ličnost. Da bi se dijete razvilo u takvu osobu potrebno je da razvije dobru sliku o sebi, samopouzdanje i da prihvati sebe. To može jedino uz bezuvjetnu ljubav, podršku i prihvaćanje roditelja. Djeca koja nemaju takvu podršku, ne znaju se nositi s kritikama izvan obitelji, teško podnose neuspjeh i teže ostvaruju svoje potencijale“ (Buljan Flander i Karlović, 2004, str.113).

O glavnim zadaćama koje su vezane uz roditeljstvo može se vidjeti u Obiteljskom zakonu koji propisuje uloge i ciljeve roditeljstva.

„Roditeljstvo, tj. dužnosti i prava roditelja, kao i prava djeteta, osim prirodnim odnosima povezanosti i ljubavi koji među njima postoje, uređeni su i pravno. U Obiteljskom zakonu (Alinčić i sur., 2004) roditeljstvo je ponajprije definirano kao dužnost roditelja da se skrbe o djetetu s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa (članak 91), da se skrbe o životu i zdravlju djeteta (članak 92), te da ga odgajaju kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu (članak 93). Roditelj se ne može odreći roditeljske skrbi (članak 91), ali mu sud može oduzeti pravo da živi s djetetom i odgaja ga ako ne skrbi dovoljno o djetetovoj prehrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovitom pohađanju škole, ne sprečava dijete u štetnom druženju, zabranjenim noćnim izlascima, skitnji, prosjačenju ili krađi (članak 111)“ (Čudina Obradović i Obradović, 2006, str. 250).

Pojam roditeljstva Čudina Obradović i Obradović (2003; prema Petani, 2002) definiraju kroz nekoliko pojmova od kojih ću neke spominjati detaljnije u daljnjim poglavljima. Isto tako, istoimena autorica (Petani, 2002) govori kako se roditeljstvo mijenja tijekom ciklusa obitelji, te se djetetov razvoj prilagođava roditeljskim stavovima i ponašanju. Upravo o tim promjenama govore Shaw i Wood (2009) koji ističu da je važnost roditeljstva nekada bila puno jasnija. No zbog promjena u obiteljima, i roditelji ponekad zaborave što je djeci zaista potrebno da bi izrasli u sretne i odgovorne odrasle ljude. Nažalost, neki od njih nemaju ni vremena ni energije za vlastitu djecu, iako znaju sve njihove potrebe.

Današnji roditelji su obrazovani. Neki upravo zbog svog obrazovanja mogu djetetu pružiti kompetentan obiteljski odgoj, no neki upravo zbog karijere stvaraju promjene i razlike od onih koje su bile prije. Zbog takvih roditelja dolazi do problema u ponašanju djece koja su izazvana „lošim“ i zanemarenim odgojem, o čemu će biti riječ kasnije.

5.1. Kompetencije roditelja u ulozi odgoja

„Kompetentan roditelj razmišlja o odgoju svoga djeteta kao o izazovu koji može i zna prihvatiti, kojemu je dorastao jer posjeduje za to potrebne vještine, koji mu pruža važno životno zadovoljstvo i osjećaj uspješnosti“ (Žižak, 1997, str. 7). Ono što se prije smatralo kao dovoljna kompetencija za odgoj djeteta, danas više nije

dovoljno. S promjenama u društvu došle su i promjene u odgoju. Stari obrasci roditeljskog ponašanja i kvalitete odgoja, koje su novonastali roditelji preuzeli od svojih, nisu više iskoristive u potpunosti (Ljubetić, 2007). Isto tako Rheingold i Bell (prema Powell, 1994, kao i prema Ljubetić, 2007) ističu kako dijete treba obučenog roditelja. S obzirom da je ono što je prije bilo dovoljno, sada postalo strano, ne čudi što većina mladih roditelja smatra da su gori roditelji od svojih. Današnje društvo jednostavno zahtijeva pedagoško obrazovanje roditelja kako bi se moglo reći da su dovoljno kompetentni za odgoj svog djeteta (Ljubetić, 2007). Kako bi roditelji stekli takvo obrazovanje, trebaju biti stalno usmjereni na učenje o novim iskustvima, znanjima te time proširivati postojeća.

„Kompetentan roditelj (Ljubetić, 2012, str.25) posjeduje metakompetencije čije su osnovne komponente:

- Funkcionalna (sposobnost uspješnog obavljanja niza zadataka kako bi postigao određeni cilj),
- Osobna ili ponašajna (sposobnost izbora ponašanja, primjerenih određenoj situaciji),
- Spoznajna/kognitivna (sposobnost vješte primjene stečenih znanja u konkretnoj situaciji) te
- Etička/vrijednosna kompetencija (posjedovanje, sposobnost prosuđivanja i primjena osobnih vrijednosti u određenoj situaciji)“.

Govoreći o definicijama vezanima uz kompetencije možemo reći da su one “prilagodljive spoznajne, emocionalne, ponašajne i socijalne osobine upotpunjene skrivenim i jasno određenim vjerovanjima i očekivanjima jedne individue o pristupu tim sposobnostima te mogućnosti upotpunjavanja istih“(Ljubetić, 2012, str. 23).

Nadalje, sve ove definicije ponekad zbunjuju roditelje. Bergmann (2007) govori da je za roditelja dovoljna kompetencija da uvijek ima odgovornost. Nemoguće je izbjeći roditeljsku odgovornost jer se ni za koga ne može osjećati toliko velika briga kao za vlastito dijete. Uz njega, Čudina Obradović i Obradović (2006) kompetencije doživljavaju kao djelovanje na roditeljsku sliku o sebi, motivaciju i odnos te subjektivnost koja će pozitivnim procjenama utjecati na njihovu učinkovitost i stvarati emocionalno ozračje koje će pozitivno djelovati na dijete.

Niti jedan roditelj ne može reći da nije kompetentan, netko je više adekvatan, a netko manje, no najvažnije je da on ne posustaje i ne odustaje od svog roditeljstva, već da se mijenja i nadograđuje. Da bi postigao pedagoške kompetencije koje današnje društvo zahtjeva, uvelike mu pomaže predškolska ustanova kao partner u odgoju.

5.2. Roditelj kao odgojitelj

U prethodnom poglavlju se govorilo o pedagoškim kompetencijama koje suvremeni roditelji danas moraju razvijati, te se time mogu nazivati prvim odgojiteljima. Bez obzira na zanimanje, oni zaista jesu primarni i osnovni odgojitelji svoje djece na koje se kasnije nadovezuju odgojitelji i predškolske ustanove. Upravo o tome govori Ljubetić (2007, str. 63) kada kaže da su roditelji kao najznačajniji odgojitelji “ prvi model identifikacije i imitacije, prvi uzori za učenje govora i most za uspostavljanje socijalnih kontakata sa širim okruženjem“.

Djeca u obitelji kroz roditelje stječu prvu ljubav prema ocu, majci, braći, sestrama, rodbini te formiraju navike i osjećaj za život u zajednici (Stevanović, 2000). Uloga majke i oca kao odgojitelja u djetinjstvu se gleda kroz način da dijete s ocem ima tjelesnu i motoričku interakciju, dok je s majkom ona više verbalna nego fizička (Ljubetić, 2007).

U principu, majka ima najvažniju ulogu odgojitelja u prvih nekoliko godina djetetovog odrastanja. Njihova nedjeljiva cjelina i sve ono što se događa Jovančević (2005) tvrdi da se odražava s jednog na drugoga. Majke preuzimaju brigu, nadzor, te emocionalnu i tjelesnu skrb. Dijete s majkom stvara veliku emocionalnu povezanost i privrženost. Krajem ranog djetinjstva kada dijete ne ovisi toliko o majčinoj prisutnosti (dojenje) i postane sve samostalnije, pojavljuje se i očevo aktivno sudjelovanje. Ova podjela o utjecaju oca i majke će biti jasnije objašnjena, no za dijete i njegov razvoj je potrebno da su oba roditelja jednako uključena u njegov razvoj.

Prema Brajši (2009) otac se pretvara u instrumentalnog, a majka u ekspresivnog odgajatelja. S ocem se izlazi u šetnje, dobiva novac, traži odobrenje za dulje izlaske, otac odlazi na roditeljske sastanke kada se ide na izlet, dok je majka i dalje ta koja tješi, preuzima glavnu ulogu kad je dijete bolesno, rješava konflikte i mazi dijete kad se boji. Stevanović (2000) tvrdi da otac kao odgajatelj ima važnu ulogu krajem ranog djetinjstva. Njegova različitost od majke počinje zanimati dijete i smatra ga vezom s vanjskim svijetom. Otac i dijete se počinju međusobno nadopunjavati i dijete se osjeća radosno i sigurno.

Kao što je već bilo spomenuto, odgojiteljska funkcija roditelja je najvažnija, no zbog nedostatka znanja i nedovoljnih kompetencija pojavljuju se situacije koje dovode do velikih pogrešaka roditelja kao odgojitelja. Pogreške su najviše uočene u stilovima u kojima se roditelji ponekad odnose prema djeci previše zaštitnički, previše strogi i grubo ili previše popustljivi.

„Unatoč dobrim namjerama roditelja, mnoga današnja djeca su nehotice odgojena tako da uzimaju a nikad ne daju ništa za uzvrat, da prikupljaju a nikad ne dijele, da posjeduju a da nikad ne cijene vrijednost toga što imaju. I nažalost, mi živimo u kulturi koju sve više kontroliraju ljudi koji su i sami žrtve te epidemije i koji, zbog toga, ne mogu svojoj djeci prenijeti vrijednost empatije niti ih mogu podučiti moralu“ (Shaw i Wood, 2009, str.11).

Sve to se događa jer je dijete postalo centar svijeta, te uz sve moguće pedagoške propise roditelji, ma kako god obrazovani i kompetentni bili, ne mogu preko zakona.

Odgojiteljstvo roditelja i načini odgoja ovise o ulozi majke, oca i roditeljskih stilova o kojima ću pisati u sljedećim poglavljima.

5.3. Majčinstvo

Definicija majke danas nije tako jednostavna. „Majčinstvo je određeno s nekoliko međusobno povezanih područja, a to su: tranzicija u majčinstvo, majčinska

uloga i odgoj djeteta, omjer majčine zaposlenosti i utjecaja na dječje napredovanje, odnos između majčinstva i bračne kvalitete te majčino psihološko zdravlje“ (Petani, 2010, str. 322).

„Definicija prema hrvatskom obiteljskom zakonu posve je jasna definicija majke u našoj zemlji. Prema članku 53. djetetova majka je žena koja ga je rodila. Iznimno, majkom djeteta mogla bi se smatrati žena koja je dala svoje jajne stanice za njegovo začeće, ako to nije bilo dobrovoljno i uz njezin pisani pristanak (članak 86.). Također, majka koja je posvojila dijete upisuje se u maticu rođenih kao majka (članak 146.), i to joj majčinsko pravo zauvijek pripada, jer nakon zasnivanja posvojenja nije dopušteno osporavanje ili utvrđivanje majčinstva i očinstva (članak 147.)“ (Alinčić i sur, 2004; prema Čudina Obradović i Obradović, 2006, str.254).

Majčinstvo se danas shvaća kao najvažniji izvor osobnog identiteta koji je važnija od braka ili profesije (Čudina Obradović i Obradović, 2006). Istoimeni autori govore o majčinoj uključenosti kroz neposrednu brigu za dijete. “Majke su uvijek, u usporedbi s očevima, znatno više sati ulagale u neposrednu brigu za djecu bez obzira na to koliko su sati radile izvan kuće“ (Čudina Obradović i Obradović, 2006, str. 256). S obzirom da se u skoro svakoj literaturi majčinstvo poistovjećuje sa brigom o djetetu, Brajša (2009) govori kako je zapravo kvaliteta majčine ljubavi presudna za život i razvoj, kako majke tako i djeteta. „Majčinska ljubav nije jednosmjernan niti dvosmjernan nego kružni proces između majke i djeteta te njihove okoline“ (Brajša, 2009, str.20).

Fromm (2000) govori kako je većina žena, tj. majki puna ljubavi dok je dijete maleno i treba njihovu pomoć, no kasnije, kada dijete odraste nastaje problem jer se ono odvaja od nje. Vrlo je bitno da majka podupire i voli svoje dijete u tom periodu odvajanja, a to će moći samo ako je i ona ispunjena ljubavlju.

Wood i Repetti (2004; prema Čudina Obradović i Obradović, 2006) nazivaju ljubav i brigu majčinskom praksom te u nju uključuju: mijenjanje pelena, kupanje, hranjenje, presvlačenje, igranje, čitanje, kupnju odjeće i igračaka, vođenje u vrtić, u školu, razgovaranje s djetetom, vođenje k doktoru, pomaganje u zadaćama i sl. Brajša (2009) na to tvrdi da je dijete zajednička, a ne samo majčina obaveza.

Majka je prva poveznica s djetetom još od faze začeća kako i navodi Košiček (1983; prema Stevanović, 2000). Ta poveznica počinje u trenutku kad se oplođeno

jajašce u majčinom tijelu počne razvijati u novi organizam, Brajša (2009) govori kako bez obzira na emocionalnu povezanost i ljubav majka ima pravo i na sebe. „Žrtvovana majka onemogućuje kasnije odvajanje i osamostaljivanje djeteta, a žrtvovano dijete otežava majci njezino pravo na nastavak vlastitog razvoja bez njega. Nastaje veoma zapletena prisilna međuzavisnost i paradokсна igra ljubavi i mržnje, optuživanja i predbacivanja, zarobljavanja i vezivanja između majke i djeteta“ (Brajša, 2009, str. 29).

5.4. Očinstvo

Otac je druga najbitnija osoba u djetetovom životu. Dok je majčina uloga bila bitna u ranom razdoblju, očeva se ističe u kasnijem (Stevanović, 2000).

Danas pojam oca podrazumijeva odnos koji može, ali i ne mora biti zastupljen kao biološki. Čudina Obradović i Obradović (2006) navode nekoliko tipova očinstva. To su razni oblici kao: otac hranitelj, rastavljeni očevi, izvanbračni očevi, očevi djece iz predhodnog braka, adolescentni očevi i sl. Petani (2010) uključenost oca u razvoj djeteta opisuje kao važnost u igri s djetetom, materijalnu sigurnost i provođenje slobodnog vremena. Iako su u većini očevi smatrani kao hranitelji obitelji, u današnje doba oni se smatraju jednako važnima kao i majke. „U prošlosti se podcjenjivala uloga oca, a uveličavao značaj majke. U odgoju se ne mogu razdvajati majka i otac nego se moraju tretirati kao roditeljski par“ (Stevanović, 2000, str. 485).

Upravo Brajša (2009) govori kako se očevi moraju emancipirati i izboriti za svoje mjesto unutar roditeljstva, jer to treba njima, ženi i djeci. Isto tako, navodi kako su danas u suvremenom društvu očevi ipak više uključeni u odgoj, te polako poprimaju većinu istih uloga kao što ih ima majka. Otac radi gotovo sve kao i majka, sudjeluje u odgoju od samog rođenja djeteta, pomaže majci u svakom pogledu. Očeva prisutnost vrlo je važna za dijete i njegov razvoj, jer su upravo roditelji ti koji daju model veze dviju odraslih osoba koja, naposljetku, uči dijete kako da samo izgradi takav odnos.

Otac doživljava roditeljstvo drugačije nego majka. Većina muškaraca nije spremna za očinstvo pa ni nemaju očinski instinkt, tj. očinsku praksu.

„Zadatak oca se može sažeti u nekoliko riječi: on treba prema svojoj ženi, svojoj djeci i društvu da se pokaže kao dobar drug. Tri velika zadatka života – rad, prijateljstvo i ljubav – on mora riješiti na zadovoljavajući način, kao što mora ravnopravno sa svojom ženom da se stara o dobroti i sigurnosti svoje porodice. On nikada ne smije zaboraviti da se uloga žene u stvaralačkom uobličavanju porodičnog života ne može nadmašiti. Njegov zadatak nije majku skidati s prijestolja, nego da s njom surađuje“ (Adler, 1984; prema Stevanović, 2000, str. 489).

Kao što je djetetu važna majčina ljubav, tako mu je važna i očeva, jer za muško dijete to znači da će naučiti voljeti na muški način, a žensko preko majke na ženski način. Bitnu ulogu u razvoju otac ima za dječake kojima pokazuje kao model ulogu spola, a za djevojčice kao predstavnik suprotnog spola, čime pomaže u shvaćanju važnosti heteroseksualnih veza kasnije u životu.

6. UTJECAJ RODITELJSTVA NA DIJETE

Prethodna poglavlja bila su uvod u utjecaje roditeljstva te ponašanja roditelja kao i njihovih odgojnih stilova na razvoj djeteta, a kasnije i na posljedice ili rezultate takvih utjecaja, osobina i postupaka.

6.1. Roditeljski stilovi

O tome kako će se dijete razvijati putem odgoja, uveliko ovisi o roditeljskim stilovima i njihovim pogledima na načine odgajanja. Danas se spominje nekoliko osnovnih oblika roditeljskih stilova koji pokazuju određene karakteristike roditelja putem kojih oni kod djeteta stvaraju pozitivni ili negativni razvoj i formiranje ličnosti. „Razlike u roditeljskim stilovima odgoja evidentne su i pod utjecajem su niza čimbenika kako onih vezanih za roditelje i djecu tako i onih vezanih za uži i širi socijalni, religijski i kulturni kontekst u kojem obitelj egzistira“ (Ljubetić, 2007, str.60).

Najčešći tipovi roditeljskih stilova su uzeti iz istraživanja koje je provodila Baumrind (Ljubetić, 2007) s pretpostavkom kako su upravo oni odgovorni za karakteristike djeteta no isto tako tvrdi da rezultat tih stilova uvelike ovisi i o spolu i osobinama djeteta. Iako su roditeljski stilovi u skoro svakoj literaturi uzeti od Baumrind i kreću se kroz tri vrste, neki autori su pobili njenu tipologiju i dodali još jedan. Maleš, Milanović i Stričević (2003) navode temeljne odgojne stilove koji su podijeljeni na:

- **Autoritarni**, u kojem su roditelji hladni i imaju rezerviran odnos te moraju imati kontrolu nad djetetovim ponašanjem.
- **Popustljivi**, u kojem roditelji ne kontroliraju ponašanje djeteta, popuštaju nad njihovim zahtjevima i nemaju velikih očekivanja.
- **Autoritativni**, u kojem su roditelji topli, drže se pravila te prihvaćaju djecu onakvima kakvi jesu.

Uz ovu tipologiju, koja sadrži tri vrste roditeljskih stilova, Maccoby i Martin (1983, prema Čudina Obradović i Obradović, 2006) su je proširili. „Oni su koncipirali i preimenovali nadzor kao zahtjevnost i uveli dimenziju topline, koju su shvatili kao roditeljsu osjetljivost za djetetove potrebe“ (Čudina Obradović i Obradović, 2006, str. 268). U kombinacijama zahtjevnosti i topline dobili su četiri tipa roditeljskog odgojnog stila:

- **„AUTORITARAN** (autokratski, kruti-strogi) odgojni roditeljski stil obuhvaća opće prilike u kojima roditelji od djeteta mnogo očekuju i strogo ga nadziru, a djetetu ne daju dovoljno topline i potpore.
- **AUTORITATIVAN** (demokratski-dosljedan) obuhvaća prilike u kojima roditelji postavljaju na dijete velike zahtjeve, određuju granice i provode nadzor, ali djetetu pružaju veliku toplinu i potporu.
- **PERMISIVAN** (prepopustljiv) roditeljski odgoj obuhvaća prilike u kojima roditelji od djece traže malo i provode slabu kontrolu, ali im daju veliku toplinu i potporu.
- **ZANEMARUJUĆI** (zapuštajući) roditeljski odgoj odnosi se na prilike roditeljstva unutar kojih se na dijete postavljaju mali zahtjevi, ono nema nadzor, ali niti topline i potpore.“ (Čudina Obradović i Obradović, 2006, str. 268-269).

Upravo o ova dva zadnja roditeljska stila govore Shaw i Wood (2009) smatrajući kako su u suvremenom društvu zbog obaveza roditelja oni najzastupljeniji te stvaraju epidemiju koja loše utječe na ponašanja, no o tome ću pisati u poglavlju o posljedicama odgoja.

Ono što stvara roditeljske stilove, prema Čudina Obradović i Obradović (2006) su dvije dimenzije.

Prva dimenzija je roditeljska toplina koja djetetu pruža ljubav i podršku, dok je druga dimenzija dimenzija nadzora. Dimenzija nadzora kako navode autori se dijeli na vanjski ili nadzor ponašanja u kojem se postavljaju granice i pravila ponašanja, te unutarnji ili psihološki nadzor u kojem se prate unutarnji doživljaji, emocije i misli. Steinberg, Elmen i Mounts (1989; prema Čudina Obradović i Obradović, 2006) su uveli još jednu dimenziju koju su nazvali roditeljskom potporom autonomije. Ta dimenzija je važna u razdoblju adolescencije u kojoj dijete stvara svoj identitet, a uloga roditelja je da potiče dijete da bude neovisno i samostalno. Osim navedenih autora Žižak (1997) navodi emocionalnu, komunikacijsku, ekonomsku, odgojnu, socijalizacijsku, obrazovnu te dimenziju skrbi, zaštite i sigurnosti.

6.1.1. Osobine i postupci roditelja u razvoju djeteta

Osobine i postupci roditelja koji su bitni za razvoj djeteta nadovezuju se na roditeljske stilove. Onakav stil kakav ima roditelj, opisuje njegove osobine te automatski stvara određene postupke kako će se on sam odnositi i kakve će postupke koristiti u odgoju za razvoj djeteta.

Ljubetić (2007) govori o osobinama koje podrazumijevaju iskazivanje topline, uspostavljanje moći, ravnoteže, komuniciranje i rješavanje konflikata na prihvatljiv način. Autorica također navodi autoritet kao jednu od osobina koja mora sadržavati poštovanje, ljubav i povjerenje, jer će on kao takav kod djeteta stvoriti obostrano poštovanje.

Brajša Žganec, (2000; prema Ljubetić 2007) govori kako osobine autoritativnih roditelja djeci daju prostora i slobode, pa u kasnijoj dobi nemaju potrebe isprobavati pušenje, drogiranje ili problematično ponašanje u školi. Osobine ovih roditelja su prema Čudina Obradović i Obradović (2006) savjetničke, a ne nadzorne. Ovi roditelji s djetetom zajedno postavljaju granice i pravila koja zajedno objašnjavaju. Pritom kroz takve osobine i postupke kod djece razvijaju znatiželju, kreativnost, sreću, motivaciju i samostalnost.

Nadalje, ovaj tip odgoja djetetu pruža da se samo uči odgovornosti za svoje postupke te potiče samopouzdanje i razvoj emocionalnog i kognitivnog razvoja. U većini slučajeva se djeca upravo zbog ovog stila smatraju kao razmažena i manje poslušna i odgojena.

Bašić i sur. (1993; prema Ljubetić, 2007) govoreći o roditeljima iz autoritarnog stila osobine tih roditelja smatraju nedosljednima. Ovi roditelji postavljaju granice i pravila, no ako se ona ne poštuju, njihov način rješavanja tih prekršaja su kazne koje kod djece stvaraju promjene raspoloženje, povučenost, bojažljivost i razdražljivost. Iz osobina koje zahtijevaju poštivanje pravila, ali ne i njihovo obrazloženje, djetetu ne omogućavaju mogućnost dogovora i vlastitog mišljenja. Ovi roditelji su kako Raundalen (1998) tvrdi i sami bili odgajani na takav način, te smatraju da korekcije i nasilje suzbijaju neprihvatljivo ponašanje. Zbog kažnjavanja djeca su u kući poslušna, no vani iskazuju najčešće svoj bijes agresivnošću. Raundalen (1998) o kažnjavanju govori kao uzroku na mnoga neprihvatljiva ponašanja koja su „okidač“ grube kazne koja je u aksnijoj dobi povezana s kriminalom.

Permisivne osobine su premala zainteresiranost roditelja te popuštanje, zbog lijenosti ili nekompetentnosti, svim zahtjevima djece. Ove osobine i postupci kod djeteta stvaraju veliku privrženost, no nisko samopoštovanje. Prema Maleš, Milanović i Stričević (2003) djeca ovih roditelja ne znaju što se od njih očekuje, nesigurna su i ovisna o mišljenju drugih, te su sklonija emocionalnim problemima. Najčešća posljedica je impulzivno ponašanje djeteta.

Naposljetku, osobine zanemarujućih roditelja su odbacivanje djeteta. Osobine zanemarivanja kod djeteta stvaraju samostalan odgoj koji je najčešće bez nadzora te se može reći da se djeca sama odgajaju bez modela. Posljedica takvih postupaka je manjak društvene socijalizacije, te kako navode Čudina Obradović i Obradović (2006), neuspjeh u školi.

Svaka osobina i svaki postupak roditelja utječe na razvoj djeteta. Svi roditelji žele najbolje za svoje dijete, no neki ne znaju kako to postići, niti koji im je cilj.

„Ako su cilj odgoja samopouzdana djeca, djeca koja vladaju sobom, znatiželjna i zadovoljna, onda treba mijenjati ponašanje roditelja i njihove odgojne metode od

autoritarnih prema demokratskim, od represivnih prema permisivnim postupcima. Roditelji koji ne uspiju definirati i nametnuti jasne granice prihvatljivog ponašanja imaju veću šansu odgojiti djecu s niskim stupnjem samopoštovanja, Roditelji koji odbijaju djecu, koji nisu djetetu bliski i autokratski su nastrojeni, češće imaju djecu koja razvijaju osjećaj manje vrijednosti“ (Flekkoy i Kaufman, 1997; prema Maleš, Milanović i Stričević, 2003, str. 37).

6.2. Posljedice i rezultati odgoja

Sve navedene osobine i postupci roditelja kroz stilove odgoja drugačije utječu na razvoj djeteta. Svaki postupak kod djeteta stvara nešto drugo i kroz njega formira svoju osobnost. Nažalost, nekada je rezultat toga agresivnost i razmaženost, a nekada privrženost i razvoj samopouzdanja. Zašto dolazi do takvih osobina, Stevanović (2000) navodi nekoliko vrsta ponašanja roditelja koja ih u startu kreiraju i pogoduju razvoju tih osobina.

Ponašanje roditelja se prema navedenom autoru može podijeliti kao:

- **Odbijanje** koje se susreće kada majka ne može prihvatiti svoje dijete.
- **Prihvaćanje** u kojem roditelji odmah po rođenju djeteta žele pružiti ljubav, brigu, njegu i sigurnost.
- **Prezasićenost** koja kod određenih roditelja utječe na pretjeranu brigu koja stvara nekontrolirano bavljenje s djetetom i ugodu prema svemu.
- **Odvajanje** koje stvara privrženost djeteta prema određenom spolu ili osobi. Tako će djevojčice biti privrženije očevima, a dječaci majkama.

Neadekvatan odgoj često će rezultirati razmaženošću, agresivnošću, pretjeranom privrženosti i samopouzdanjem.

6.2.1. Razmaženost

Jedna od posljedica neadekvatnog odgoja je upravo razmaženost. Kada bismo definirali ovu riječ, ona bi glasila:

„Razmaženost je odnos u kojem prevladava pretjerana roditeljska briga, prezaštitnički stav i pretjerana popustljivost prema djetetu. Razmaženost je rezultat odgoja. Roditelji razmaženog djeteta svaki njegov zahtjev prepoznaju kao zapovijed i u skladu s njome se ponašaju. Dijete polagano stječe uvjerenje da ono pokreće vanjski svijet u kojemu nema ograničenja“ (Šarić i Pleša, 1997, str. 2)

Shaw i Wood (2009) upravo govore o razmaženosti kao epidemiji suvremenog doba u kojoj su roditelji uvjereni da život njihove djece mora teći glatko i bez frustracija. Isto tako, navode da roditelji nisu svjesni koliko takvim razmišljanjima čine loše svom djetetu jer u njemu time stvaraju ograničenost i smanjuju njegove kompetencije. „Djeca su izuzetno prilagodljiva i podatna, pa način na koji ih odgajamo u velikoj mjeri određuje to kakvi će ljudi postati“ (Shaw i Wood, 2009, str. 15).

Djeca upijaju i vrlo su inteligentna, traže modele i uče po njima. Autor kao veliki problem navodi današnji način života – užurbanost, robovanje materijalističkom društvu i provođenje više vremena van kuće, nego u njoj. Upravo zbog tih problema roditelji se ne mogu u potpunosti posvetiti stvarima koja su potrebna njihovoj djeci te samim time slabo s njima uspostavljaju vezu. Djeca više vremena provode s bakama i odgojiteljicama nego s njima, te roditelji iz grižnje savjesti ne postavljaju djetetu granice jer mu žele, u to malo vremena provedenog s njime, ispuniti svaku želju i potrebu. Da dijete ne doživi frustraciju, dopuštaju mu sve te time kod njega ne razvijaju empatiju, ne stvaraju potrebne navike niti vrline koje će mu biti potrebne u životu. Raundalen (1998) smatra da zbog toga što roditelji djeci ispunjavaju sve njihove „hrove“ i nagrađuju ih, izravno potkrijepljuju njihovo loše ponašanje te time smanjuju mogućnost da dijete shvati što je pozitivno, a što negativno u tom ponašanju.

Prema autoricama Šarić i Pleša (1997) odnos roditelja i djeteta koji dovodi do razmaženosti dijele na dvije vrste.

- Odnos u kojem roditelj djetetu postavlja manje zahtjeve od djetetovih mogućnosti i otežava mu odrastanje, kod djeteta stvara nesamostalnost, nespremnost suočavanja s problemima, teško snalaženje, očekivanje da će uvijek dobiti što želi ili da će drugi raditi sve umjesto njega.
- Odnos u kojem roditelj popušta pred svakim djetetovim zahtjevom, kod djeteta potiče još veće zahtjeve, ono ne prihvaća „ne“, ne poznaje granice prihvatljivog, a prilagođavanje drugima mu je velika prijetnja.

„Razmaženost nema veze s onim što dijete posjeduje, što mu se daruje, a nije u vezi s velikom količinom pažnje. Dijete može imati mnogo roditeljske pažnje tijekom koje ga se potiče na samostalnost i ne biti razmaženo, no roditeljska pažnja može biti korištena za rad umjesto djeteta i dovoditi do razmaženosti“ (Šarić i Pleša, 1997, str. 3).

Razmaženost nastaje u ranom djetinjstvu kada dijete istražuje i otkriva svoje granice i tada počinje borba za vlast. Veliku ulogu u razvoju razmaženosti igra jednak odgoj majke i oca, a ne teorija da jedan brani, a drugi dopušta. Roditelji moraju odrediti koliko će udovoljavati djetetovim željama jer će u suprotnom pasti u zamku.

„Mnoga od današnje djece dobivaju poruku da će se njihovi ustrašeni, krivnjom opterećeni roditelji, predati samo ako im se dovoljno snažno odupre. Zato se ona, umjesto da pokušaju udovoljiti roditeljima, zatim, suprostavljaju, nastoje ih iritirati; njihovi roditelji, opet, reagiraju dodvoravanjem, pokoravanjem i sustezanjem od prigovora. Kontrola je zamijenila ljubav i privrženost djece, skrenula je razvoj situacije u abnormalnom pravcu, koji postaje sve uobičajeniji“ (Shaw i Wood, 2009, str. 24).

6.2.2. Agresivnost

Glavni čimbenik agresivnosti je agresija koju čini frustracija, koja oslobađa agresivno ponašanje.

„Teoriju frustracija slijedi teorija socijalnog učenja koja ističe značaj nagrađivanja agresivnog ponašanja čime se povećava vjerojatnost veće učestalosti negativnog ponašanja. Agresivno ponašanje može služiti i kao sredstvo za ostvarenje ciljeva; kada na taj način pojedinac postigne uspjeh, on ga ima tendenciju i ponoviti“ (Raundalen, 1998, str.8).

Agresivnost je u današnje vrijeme naziv za sva neprimjerena fizička ponašanja koja uključuju vikanje, vrištanje, udaranje i sl. Žižak i Starc (1997) agresivno ponašanje poistovjećuju s agresijom koja je jedno od najvećih problema ponašanja u ranom i predškolskom dobu. Isto tako, autorice definiraju agresivno ponašanje (1997, str. 2) kao ono „ponašanje kojemu je namjera nekomu ili nečemu nanijeti štetu, neugodu, povredu ili pod svaku cijenu nametnuti vlastite ideje, rješenja i aktivnosti“.

Mnogi znanstvenici tu definiciju razlikuju s obzirom na pojedine aspekte agresivnosti. Prema Brajša Žganec (2003), Berkowitz smatra da je agresija ponašanje provedeno s namjerom da se nekoga povrijedi. Prema Vidaković (2013) Bandura smatra kako ponašanje može na različite važne načine biti oblikovano jednostavnim opažanjem i imitiranjem drugih ljudi. dok Žužul (1989) agresivno ponašanje definira kao svaku reakciju izvedenu s namjerom da se nekom drugom nanese šteta ili povreda bilo koje vrste, bez obzira na to je li ta namjera do kraja realizirana.

Prema Žižak i Starc (1997) agresivnost se dijeli na verbalnu i fizičku, pri čemu je verbalna vikanje, tužakanje, psovanje i vrištanje, a fizička udaranje, čupanje, tučnjava i premlaćivanje. Agresija je rezultat povećanog emocionalnog uzbuđenja u situacijama kada su djeca frustrirana i nesigurna te faktorima vezanima uz obitelj kao „neuspješnost roditelja pri discipliniranju djeteta, prečesto korištenje kazni i zabrana u odgoju, roditeljsko emocionalno odbacivanje djeteta, autoritativan nadzor nad djetetom, način života obitelji koji u djetetu izaziva nesigurnost“ (Žižak i Starc, 1997, str. 3).

„Kad roditelji nedosljedno kažnjavaju djecu, ona nisu sposobna iznaći konzistentan obrazac kojim bi kažnjavanje povezala s važnim događajima, što posljedično može dovesti do opće nemogućnosti razlikovanja važnih i nevažnih događaja i situacija, te izazvati neprimjerene reakcije“ (Raundalen, 1998, str. 27).

Janković (2007) ukazuje da se manifestacija agresivnog ponašanja uočava vrlo rano kroz ugrize, udaranje, psovanje i sl. Ovaj pojam nije samo posljedica roditeljskog stila odgoja već po njemu i posljedica same ličnosti i temperamenta djeteta.

6.2.3. Privrženost

Kada je riječ o privrženosti, neki autori je nazivaju i afektivnom povezanosti. Tako Bowlby (prema Stefanović Stanojević, Vidanović i Anđelković, 2010) privrženost opisuje kao afektivnu povezanost koja je odnos između majke i djeteta u najranijem djetinjstvu. Navodi kako je osnova razvoja privrženosti bitna za kasnije formiranje osobnosti.

Razvoj privrženosti nastaje u ranoj dobi djeteta, kao interakcija između brojnih signala i načina na koje reagira majka prema djetetu.

Buljan Flander i Karlović (2004) privrženost opisuju kao socioemocionalnu vezu između djeteta i skrbnika, najčešće majke koja nastaje tijekom prve godine djetetova života pri čemu je presudna briga i dosljedno odgovaranje na djetetove potrebe.

„Privrženost je čvrsta emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe (skrbnik), najčešće majke, koju dijete pokazuje izrazima sreće i nježnosti prema skrbniku, izljevima straha kad se odvaja od skrbnika i traženjem utjehe i sigurnosti u zagrljaju

skrbnika u nepoznatim i opasnim situacijama“ (Starc i Čudina Obradović, 2004, str. 38).

Razvoj privrženosti donosi nekoliko tipova njezinog utjecaja na dijete. Čudina Obradović i Obradović (2006) dijele privrženost na četiri oblika:

- **Sigurnu privrženost** koju postižu djeca predvidljivog i dosljednog skrbnika koji odgovara na djetetove potrebe.
- **Ambivalentnu privrženost** imaju djeca koja nisu sigurna u skrbnikovu brigu i pouzdanost, ali mu iskazuju ljubav zajedno s otporom.
- **Izbjegavajuću privrženost** imaju djeca koja su sa skrbnikom doživjela razočarenje te nisu emocionalno povezana s njime.
- **Dezorganiziranu privrženost** imaju djeca koja su najčešće zlostavljana te izbjegavaju i odbijaju skrbnika.

Uz ove oblike privrženosti, autorice Buljan Flander i Karlović (2004) spominju i anksioznu privrženost koja opisuje vezu djeteta i majke kao dostupnom i nedostupnom. Time se kod djeteta stvara nesigurnost i bojažljivost, a dječje samopoštovanje i samopouzdanje za daljnji razvoj će ovisiti o podršci majke i njenom odobravanju.

Starc i Čudina Obradović (2004) govore kako razvoj privrženosti proizlazi iz djetetove biološke potrebe za tjelesnim, fizičkim i oralnim kontaktom s odraslom osobom te su glavni znakovi uspostavljene privrženosti ograničavanje smiješka i pozitivnih reakcija na skrbnika.

6.2.4. Samopouzdanje i samopoštovanje

Samopoštovanje je temelj koji vodi ka samopouzdanju. Poštovanje je prema Maleš i Stričević (2005) osjećaj kada netko posjeduje određene odlike. „Što više

znamo o sebi i vlastitom identitetu i potrebama, o tome kako procjenjujemo i doživljavamo sebe te koliko znamo o drugima i njihovim potrebama, bit ćemo otvoreniji, tolerantniji i spremniji u prihvatanju drugih“ (Maleš i Stričević, 2005, str. 54).

Kvaliteta života ovisi o tome kakvi smo, koliko prihvaćamo te koliko imamo samopoštovanja i samopouzdanja. Samopoštovanje se stvara od ranih dana kao pozitivna ili negativna slika o sebi, pomoću njega možemo procijeniti ono što činimo i rezultate koje postizemo. Ono se gradi cijeli život. „Veoma je važno da djeca nauče što više o sebi kako bi znala što je uistinu važno za njih“ (Lane Smith, 2007, str. 80).

„Samopoštovanje ili svijest o vlastitoj vrijednosti sadrži istodobno znanje o vlastitim osobinama, procjenu vrijednosti tih osobina i emocionalnu reakciju na to znanje. Već trogodišnje dijete osjeća neku vrstu stida ili ponosa kao reakciju na samoprocjenu nekog svog postupka i osobine“ (Starč, Čudina Obradović i sur., 2004, str. 41).

Iako je poštovanje komponenta samopouzdanja, ipak ta svijest o sebi, kako navodi Ljubetić (2012) je osnova i dimenzija emocionalne inteligencije.

„Samopouzdanje je jedan od najvažnijih izvora motivacije u svakodnevnom životu. Samopouzdana osoba je uvjerena da može uspjeti u određenoj aktivnosti“ (Ljubetić, 2012, str.69). Roditelji koji posvećuju djetetu pažnju, ljubav, slušaju ga, hvale ga, uvažavaju njegovo mišljenje i ponose se njime, stvaraju temelje za pozitivni razvoj samopouzdanja. Na te temelje, prema Ljubetić (2012), dijete nadograđuje iskustva stečena u vrtiću, školi i raznim aktivnostima te raste u samopouzdanu osobu. Ponekad ta iskustva mogu biti i negativna i izazivati tugu, no kada roditelj pomogne djetetu kroz podršku, samopouzdanje će opet rasti i doseći višu stepenicu.

Samopouzdanje čini jačim čime ga Stamer Brandt (2002) uspoređuje čarobnom formulom koja pomaže djeci da budu jaka i samosvjesna. Miljković i Rijavec (2002) za samopouzdanu dijete kažu da se zna kontrolirati, prihvaća odgovornost, nije agresivno, kreativno je, podnosi kritiku i neuspjeh, a postiže ga uz pomoć roditelja koji mu pokazuju da ga vole, slušaju ga, pomažu mu da upozna sebe, hvale ga za njegov trud i upornost, vode računa o kritiziranju djeteta te ga uče optimizmu.

7.UTJECAJ PREDŠKOLSKE USTANOVE NA RODITELJSTVO

Kako je obitelj prvi temelj egzistencije djeteta i obiteljski odgoj prva stepenica ka stvaranju pozitivnog čovjeka, tako s vremenom to postaje i predškolska ustanova.

Jull i Jensen (2002) govore kako su institucije oduvijek imale odgojni zadatak, no u današnje vrijeme one su prisiljene preuzeti veću odgovornost i aktivno savladati probleme pogrešaka odgoja koji dolazi od kuće. Kako bi odgoj djeteta tekao u pozitivnom smjeru, veoma je važno prilagoditi kućni odgoj i postupke roditelja s onima koji su u odgojnoj skupini.

Dijete se s vrtićem upoznaje bez osobne potrebe i svako je dijete svemir za sebe s drugačijim navikama, očekivanjima i reakcijama (Boštjančić, 2006). „Posljednjih se nekoliko desetljeća uloga dječjeg vrtića u mnogome promijenila pa on, od „čuvališta“ i „zabavišta“, postupno prerasta u vrtić – dječju kuću koja nastoji stvoriti optimalne uvjete za cjelovit razvoj i odgoj djeteta“ (Ljubetić, 2006).

Upravo Slunjski (2006) govori o vrtiću kao organizaciji koja uči te odgojno obrazovnoj ustanovi koja djeluje na dijete kroz aktivne promjene koje se temelje na uključenosti svih zaposlenika za dobrobit djece. Autorica predškolsku ustanovu kao organizaciju koja uči pretvara u vrtić u kojem i djeca i odrasli imaju priliku za kontinuirano zajedničko učenje na temelju kojeg mogu dobiti bolji uvid u razvoj djeteta te kompetencije odgojitelja i roditelja.

„Obiteljski i institucionalni kontekst primarni su čimbenici mikrosustava u djetetovu životu i odrastanju. Promjene u suvremenom životu obitelji, zaposlenost roditelja, način života, sustav vrijednosti, odnos obitelj i institucije, praćene su dekontekstualizacijom i diskontinuitetom odgoja, proturječnostima uloga obitelji i predškolskih ustanova. Razumijevanje promjena u obitelji te njihovih posljedica prvi su koraci partnerstvu roditelja i djece, djece i odgojitelja, roditelja i odgojitelja“ (Babić, Irović, 1999, str.8).

Zbog gore navedenog, bitno je da roditelji i predškolska ustanova imaju suradnju, te da zajedno kroz kompetencije odgojitelja i roditelja doprinose boljem razvoju djeteta.

7.1. Kompetencije odgojitelja

S obzirom da su roditelji primarni odgojitelji djetetu, no nemaju to zanimanje te svoje kompetencije moraju stalno nadograđivati, odgojitelji koji imaju obrazovanje za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, već samim školovanjem stječu kompetencije s kojima mogu pomoći roditeljima. Roditelji su učitelji za život svojoj djeci, a odgojitelji mogu biti učitelji roditeljima za bolji odgoj. „U postmodernom društvu svaki je pojedinac odgovoran za promjene, a u tome odgajatelji imaju jednu od važnijih uloga budući da pripremaju najmlađe članove društva da u tim promjenama kasnije sudjeluju“ (Fullan, 1993; prema Šagud, 2006, str. 8) .

Nažalost, danas se sve više odgojitelja nalazi u poziciji kada nemaju poštovanje od strane roditelja, a njihove se kompetencije ne shvaćaju ozbiljno. Malo je onih koji od vrtića traže adekvatnu pomoć kroz razne sastanke, razgovore i sl. o čemu ću pisati kasnije. Odgojitelji i dalje grade svoje kompetencije i postaju refleksivni praktičari kako bi ispravili eventualne greške.

Kompetencije koje mora sadržavati odgojitelj, nekoliko autora navodi drugačije. Neki koje navodi Šagud (2006) koriste naziv „eksperata“ koji imaju znanje, vještine i sposobnosti pomoću kojih poznaju djetetov razvoj, učenje, empatiju i dr.

„Jedan dio autora (Olson, 1994, Bolton, 2001, Schon, 1990) smatra da je kompetencija budućeg odgajatelja određena njegovim poznavanjem znanosti, ali i načinom na koji obavlja svoju profesionalnu zadaću. Što znači da se od odgajatelja očekuje da bude dobro obrazovani pojedinac solidnog i općeg obrazovanja i kvalitetne profesionalne pripreme“ (Šagud, 2006, str. 10).

Olson (1994; prema Šagud, 2006) ističe kompetencije odgojitelja kroz četiri područja:

- Znanje o djetetovu razvoju i teorijama učenja.
- Znanje o razvojnem pristupu kurikuluma.
- Znanje o kreiranju zdrave i poticajne sredine.
- Znanje o komunikaciji na što kvalitetan način.

Žižak (1997) navodi tri vrste kompetencija:

- **Nesvjesnu kompetenciju** u kojoj odgojitelj ima znanje i vještine, ali se konstantno mora nadograđivati, motivirati, susretati se s ostalim odgojiteljima te si osigurati evaluaciju i samoevaluaciju.
- **Svjesna nekompetentnost** kod odgojitelja stvara procjene na temelju vlastitih znanja, vještina, karakteristika i iskustva kojima svoju samoprocjenu koriste u svrhu usavršavanja i podizanja profesionalne kompetencije.
- **Svjesna kompetentnost** se postiže stalnom nadogradnjom u kojoj je odgojitelj siguran u sebe i svoje procjene.

Kada odgojitelj ima razvijene kompetencije, može biti refleksivan prema sebi, može preispitivati svoju praksu, znanje, vještine i rezultate te na temelju toga još više graditi i nadograđivati svoje znanje i biti uzor i pomoć onima koji to od njega žele.

7.2. Suradnja odgojitelja i roditelja

„Roditelji od suvremenoga dječjeg vrtića očekuju da bude jedno od prvih mjesta koje omogućuje stjecanje specifičnih znanja i vještina o roditeljstvu. To je moguće ostvariti djelatnim uključivanjem roditelja u život i rad vrtića i/ili provedbom radionica za roditelje. Dakle, iskustvenim učenjem ili predavanjima i roditeljskim sastancima, informiranjem posredstvom stručnih članaka, letaka i sl. Uspješnih primjera djelatnog uključivanja roditelja u život i rad vrtića u svjetskoj, ali ponegdje i u našoj (uglavnom još vrlo „bojažljivo“) pedagoškoj praksi ima“ (Ljubetić, 2006, str. 3).

Ljubetić (2006) govori da suradnja s roditeljima, koja je u vrtićima velika, daje tim istim roditeljima moć u kreiranju i izvedbi programa namijenjenima njihovoj djeci, ali i mogućnost stjecanja raznih drugih znanja i vještina.

Suradivati s roditeljima i raditi s djecom, dva su različita pojma. Postoje roditelji koji sa smješkom prihvaćaju svaki savjet, no ima i onih koji se nađu uvrijeđenima. Milanović (1997) smatra da suradnja s roditeljima i odgojiteljima mora biti suradnička jer su roditeljeva životna uloga i odgojiteljeva profesionalna u mnogo čemu slične. Autorica navodi važnost obostrane komunikacije koja stvara i daje važne informacije koje će se moći iskoristiti u buduće odgojno djelovanje.

Danas se suradnja odgojitelja i roditelja provodi kroz četiri susreta tijekom pedagoške godine. Prvi susret je informacijski roditeljski sastanak koji se održava na početku pedagoške godine kako bi se roditelji upoznali s odgojiteljevim i svojim dužnostima. Na tim sastancima se dogovaraju pravila, obveze, dnevni red boravka djece i sl. Osim navedenog roditeljskog sastanka provodi se i komunikacijski sastanak.

„Komunikacijski roditeljski sastanak specifičan je u odnosu prema drugim tipovima grupnog rada s roditeljima jer omogućuje: raspravu, razmjenu, učenje i podjeluznanja, vještina, iskustava, dilema, postavljanje pitanja. Stručnjaci i roditelji su jednako kompetentni, svatko u svojoj ulozi za dobrobit djeteta“ (Pintur, 2006, str.12)

Ovaj oblik sastanka je nezaobilazan oblik u suradnji s roditeljima. Osim ova dva roditeljska sastanka, održavaju se još dva druženja s roditeljima koja su najčešće u doba Božićnih blagdana u obliku radionica, te na kraju pedagoške godine kao završna svečanost gdje se druže roditelji, odgojitelji i djeca.

Ukoliko se ukaže potreba za dodatnom suradnjom, od strane odgojitelja ili od strane roditelja, postoje i individualni razgovori koji se mogu provesti tokom cijele godine onoliko puta koliko je to potrebno.

Osim ovakve suradnje, predškolska ustanova omogućuje i radionice za roditelje pod nazivom „Rastimo zajedno“ gdje stručnjaci, uključujući pedagoga, psihologa i odgojitelja koji roditeljima djece od 1 do 3 godine života pomažu u odgoju i u rješavanju dilema koje ih muče.

„Zajedno s roditeljem možemo djelovati ako imamo temeljno povjerenje u sebe i u njega. Pozitivan stav i prema sebi i prema roditeljskim namjerama, sposobnostima (važnima za postizanje cilja) i njegovoj osobnosti važan je preduvjet za zajedničko djelovanje. Bazično povjerenje u sebe i druge bit će naša osobna zaštita i motiv da zaštitimo svojega suradnika u svakoj nepredviđenoj i, za naš zajednički cilj, prijetećoj situaciji“ (Milanović, 1997, str. 27).

8. ZAKLJUČAK

U novije vrijeme puno se pažnje polaže na cjelokupnost u odgoju djece, pri tome mislim na mnoštvo stručnih studija, knjiga, članaka, pravaca, kurikuluma unutar pedagogije predškolskog djeteta. Slažem se s poznatom tvrdnjom da su prve godine najvažnije i da je potreba za istraživanjem tih prvih godina od krucijalne važnosti, usudila bih se reći za razvoj cjelokupnog čovječanstva.

U tim prvim godinama, koje su najintenzivnije razdoblje u razvoju djeteta, njegove psihe, emocija i socijalnih odnosa, dijete najviše uči i razvija spoznajne mogućnosti.

Upravo je djelovanje okoline ono što utječe na razvoj djeteta u zrelo i odgovorno biće, na njegove emocije, empatiju i temperament koje su temelj za emocionalni razvoj. Iako je dio temperamenta nasljedan, onaj veći dio je nastao pod utjecajem okoline i samog odgoja roditelja, neka se djeca mogu lakše, a neka teže odgajati.

To se događa i zbog generacijskih, društvenih i ekonomskih promjena koje mijenjaju dosadašnje poznate stavove o odgoju. Dapače, čak se i oblik i sadržaj obitelji promijenio, i time su nastale nove suvremene vrste obitelji – „zdrave“ i „nezdrave“.

Dijete gleda na život kroz odnose u obitelji, prihvaća i oponaša odnos svojih roditelja, kakvi god da jesu. Taj odnos oblikuje njegove stavove, navike, emocije, odnose i njegovu cjelokupnu osobnost.

Današnji obrazovani roditelji mogu djetetu pružiti napredan odgoj, no neki upravo zbog karijere, svjesno ili nesvjesno, čine velike greške u odgoju. Najčešće su to pretjerana popustljivost, pretjerana privrženost, zapuštanje djeteta, kažnjavanje, pretjerana očekivanja, projekcija osobnih potreba i želja na dijete. Zbog takvih roditelja dolazi do problema u ponašanju djece.

Čitajući autore Shaw i Wood (2009) bila sam izuzetno iznenađena kako su dobro detektirali i dijagnosticirali osnovne probleme s kojima se i sama susrećem u radu s djecom, a tiču se problema u ponašanju djece koji su izazvani epidemijom popustljivog odgoja.

Osobno sam, kao odgojiteljica u vrtiću, svakodnevno svjedok kakve posljedice na djecu ima takav odgoj. Primjećujem da je razmažene, agresivne, manje poslušne, nesamostalne, presamouvjerene i teško odgojive djece svakom generacijom sve više.

Iako znam da svaki roditelj želi najbolje za svoje dijete, mišljenja sam da su često presubjektivni u odnosu prema djetetu i nesvjesni da dijete odgajaju s određenim propustima koje sam netom gore navela. Iz tog razloga odgojitelji u vrtiću, zbog tih propusta roditelja i zbog svojih kompetencija, imaju potrebu „preodgojiti“ roditelje, što je zasigurno nezahvalan posao, jer roditelji dobronamjerne objektivne savjete odgojitelja uglavnom doživljavaju kao napad na njih i rušenje njihovih stavova, a ne kao stručan savjet i pomoć za pravilan razvoj djeteta.

Rad u predškolskoj ustanovi podrazumijeva raznoliku suradnju s roditeljima u vidu roditeljskih sastanaka i radionica na kojima je prilika izjednačiti odgojne stilove odgojitelja i roditelja individualno prema djetetu. Putem tih vidova suradnje, i roditelji i odgojitelji mogu uskladiti i korigirati svoja stajališta i načine odgoja u svrhu zajedničkog cilja- dobrobiti djeteta.

LITERATURA

1. Babić, N. i Irović, S. (1999). Vrijednosni sustav i ponašanje roditelja u interakciji s djetecom. *Dijete Vrtić Obitelj*, 5(14), 8-12.
2. Bašić, J., Ferić, M. i Kranželić, V. (2003). *Uspješno vođenje obitelji*. Zrno, (52-54), 49.
3. Bergmann, W. (2007). *Umijeće roditeljske ljubavi*. Zagreb: Naklada Slap.
4. Bonačić, M. (2013). *Čuvar kuće*, <http://www.cuvarkuca.hr/preporuka/temperament-djeteta/> (preuzeto 03. svibnja 2016).
5. Boštjančić, M. (2006). *Suradnjom do zadovoljnog djeteta*. Zrno, (70-71), 24-25.
6. Brajša Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Zagreb: Slap.
7. Brajša, P. (2009). *Brak i obitelj iz drugoga kuta*. Zagreb: Glas Koncila.
8. Bredekamp, S. (1996). *Kako djecu odgajati*. Zagreb: Educa.
9. Buljan Flander, G. i Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o
10. Čudina Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
11. Fromm, E. (2000). *Umijeće ljubavi*. Zagreb: Biblioteka Vitrail.
12. Guberina, P. (1991). *Preduvjeti govorne komunikacije*. Senj (18), str. 63-67.
13. Haralambos, M. i Heald, R. (1980). *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
14. Janković, J. (2007). *Rječnik djeteta – odrasli: tumač dječjeg svijeta odraslima*. Zagreb: Etcetera d.o.o.
15. Jovančević, M. (2015). *Čuvar kuće*, <http://www.cuvarkuca.hr/preporuka/motoricki-razvoj-djeteta/>, (preuzeto 02. svibnja 2016).
16. Jovančević, M. i sur. (2005). *Godine prve: zašto su važne*. Zagreb: SysPrint.
17. Jull, J. (2002). *Život u obitelji, najvažnije vrijednosti u zajedničkom životu i odgoju djece*. Zagreb: Pelago.
18. Juul, J. i Jensen, H. (2002). *Od poslušnosti do odgovornosti*. Zagreb: Pelago
19. Kralj, D. (2014). *Socijalna kompetencija djeteta: Zašto je važna i kako ju razvijati*, <http://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/teme/socijalna-kompetencija-zasto-je-vazna-i-kako-se-razvija/> (preuzeto 03. svibnja 2016).

- 20.Lane Smith, S. (2007). *Dobar roditelj*. Rijeka: Dušević & Kršovnik.
- 21.Leach, P. (2009). *Vaše dijete*. Zagreb: Algoritam.
- 22.Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- 23.Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda*. Zagreb: Profil.
- 24.Ljubetić, M. (2006). *Uloga vrtića u jačanju pedagoških kompetencija roditelja*. *Zrno*, 70-71, 3-5.
- 25.Maleš, D. i Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskoga odgoja. U: D. Maleš, (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 41-66). Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- 26.Maleš, D. i Stričević, I. (2005). *Odgoj za demokraciju u ranom djetinjstvu*. Zagreb: Udruženje Djeca prva.
- 27.Maleš, D., Milanović, M. i Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozofski fakultet, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
- 28.Milanović, M. (1997). Kompetentnost roditelja za odgoj djece. U: Milanović, M. (Ur). *Pomozimo im rasti-priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*.(str. 21– 29) Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske.
- 29.Miljković, D. i Rijavec, M. (2002). *Bolje biti vjetar nego list*. Zagreb: IEP d.o.o.
- 30.Pantley, E. (2002). *Savršeno roditeljstvo*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- 31.Petani, R. (2007). Pojam obitelji i suvremeni smjerovi istraživanja obitelji. U: V. ,Previšić, N.N., Šoljan i N., Hrvatić (Ur.), *Pedagogija* (str. 513-521).
- 32.Petani, R. (2010). Roditeljstvo-odgovornost i partnerstvo. U: A.,Jurčević Lozančić, A., Sekuluc Majurec i T., Vonta (Ur), *Očekivanja, postignuća i perspektive u teoriji i praksi ranog i primarnog odgoja i obrazovanja* (str. 319 – 331). Zagreb: Učiteljski fakultet u Zagrebu.
- 33.Pintur, B. (2006). *Komunikacijski roditeljski sastanci*. *Zrno*, (70-71), 12-14.
- 34.Raboteg-Šarić, Z. (1997). *Socijalizacija djece i mladeži*. Društvena istraživanja. Vol.6, 4 (5), str. 30-31.
- 35.Ranogajec Benaković, K., Galetić, G.A. i sur. (2009). *Naša poticajna obitelj*. Zagreb: Centar za edukaciju i savjetovanje „Sunce“.
- 36.Raundalen, M. (1998). *Agresivnost-priručnik za savjetnike roditelja*. Zagreb: Udruženje djeca prva.
- 37.Shaw, R. i Wood, S. (2009). *Epidemija popustljivog odgoja*. Zagreb: V.B.Z. d.o.o.

38. Silić, A. (2008). *Odgojem u „održivu budućnost“*. Moj vrtić-priručnik za sretnije odrastanje. 12, str. 8-18.
39. Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću-organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor.
40. Stamer Brandt, P. (2002). *55 Savjeta kad vašem djetetu treba samopouzdanja*. Rijeka: Andromeda.
41. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
42. Stefanović Stanojević, T., Vidanović, S. i Anđelković V. (2010). *Privrženost, agresivnost i potreba za traženjem uzbuđenja u adolescenciji*. Ljetopis socijalnog rada, 17 (1), 71-92.
43. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
44. Šagud, M. (2006). *Odgajatelj kao refleksivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji.
45. Šarić, Lj. i Pleša, A. (1997). *Pomozimo im rasti- razmaženost*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske.
46. Škrbina, D. i Šimunović, D. (2004). *Terapijska intervencija kroz igru*. Zagreb: Dijana Škrbina.
47. Teodorović, B. i Levandovski, D. (1991). *Kako poticati dijete s mentalnom retardacijom*. Zagreb: Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, centar za rehabilitaciju „Zagreb“.
48. Vidaković, D. (2013). *Učimo li biti agresivni samim promatranjem agresije?*. <http://www.istrazime.com/zanimljivosti/ucimo-li-biti-agresivni-samim-promatranjem-agresije/> (preuzeto 17. svibnja 2016).
49. Vukasović, A. (1974). *Moralni odgoj*. Zagreb: Liber.
50. Vukasović, A. (1994). *Obitelj-vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „MI“.
51. Vukasović, A. (2006). *Zadace obiteljskog odgajanja*. Zov rodnih ognjišta, br.1 (22) http://www.kucice.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=416:zadae-obiteljskog-odgajanja&catid=30:za-bolji-i-sretniji-ivotni-put&Itemid=75 (preuzeto 14. svibnja 2016).
52. Vukasović, A. (2010). *Određenje i glavna obilježja odgoja*. Zova rodnih ognjišta. <https://www.scribd.com/doc/73919621/ODRE%C4%90ENJE-I-GLAVNA-OBILJE%C5%BDJA-ODGOJA-by-Ante-Vukasovic> (preuzeto 09. svibnja 2016).

53.Žižak, A. (1997). Kompetentnost roditelja za odgoj djece. U: M. Milanović (Ur.), *Pomozimo im rasti-priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja* (str. 7 – 19). Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske.

54.Žižak, A., i Starc, B. (1997). *Pomozimo im rasti- agresivnost*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske.

55.Žužul, M. (1989). *Agresivno ponašanje – Psihologijska analiza*. Zagreb: Radna zajednica Republike konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske.

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Osobni podaci:

Ime: Jelena

Prezime: Šoštarko

Datum rođenja: 24. svibnja 1985.

Mjesto rođenja: Zagreb

Državljanstvo: Hrvatsko

Adresa: Orehovečki brijeg, 9, 10000 Zagreb

GSM: +38598-1931-342

E-mail: jelena.sostako@gmail.com

Formalno obrazovanje:

Institucija/mjesto: Učiteljski fakultet u Zagrebu

Godina: 2013.

Zanimanje: Sveučilišna prvostupnica (Baccalaurea)

Odgojiteljica djece rane i predškolske dobi (univ. bacc. praesc. educ)

Institucija/mjesto: Katoličko Bogoslovni fakultet u Zagrebu

Godina: 2009. – 2010.

Zanimanje: Odgojitelj u vjeri

Institucija/mjesto: Učiteljski fakultet u Zagrebu /Predškolski odgoj

Godina: 2004. – 2007.

Zanimanje: Odgajateljica predškolske djece

Institucija/mjesto: VI. Opća Gornjogradska gimnazija u Zagrebu

Godina: 2000. – 2004.

Radno iskustvo:

- rujan 2009. - do danas, Dječji vrtić „Markuševac“, Zagreb,
- 2009. - 2015. Dječja igraonica „Čarobni dvorac“, Zagreb, animator
- ožujak 2009. - svibanj 2009. Dječji vrtić „Cvrčak“, Zagreb
- siječanj 2009. - ožujak 2009. Dječji vrtić „Različak“, Zagreb
- 2007. - 2009. Udruga branitelja vodoopskrbe i odvodnje, Zagreb, voditelj djece na ljetovanja.
- 2007. - 2008. Dječji vrtić „Različak“, Zagreb
- 2004. - 2008. Sportski centar „San-Spin“, Dječja igraonica, Zagreb, animator
- 2004. - 2006. Dječja igraonica „KOKO“, Zagreb, animator

IZJAVA

O samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja JELENA ŠOŠTARKO rođena 24.05.1985. u ZAGREBU student DIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu (matični broj: 35-2013-159) samostalno provela aktivnosti istraživanja literature i napisala diplomski rad na temu

„UTJECAJ RODITELJSKOG ODGOJA NA RAZVOJ DJETETA“

U Zagrebu, 15.06.2016.

Jelena Šoštarko, univ. bacc. praesc. educ.

Sveučilište u Zagrebu

Učiteljski fakultet

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

„UTJECAJ RODITELJSKOG ODGOJA NA RAZVOJ DJETETA“

vrsta rada

DIPLOMSKI RAD

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br.123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15)

U Zagrebu, 15. 06. 2016.

JELENA ŠOŠTARKO

